

Vetőmag

A
Vetőmag
Terméktanács
folyóirata

X. évfolyam, 2003/2

Szerkeszti a szerkesztőbizottság
Elnök: Dr. Hullán Tibor

Tájékoztató a „Vetőmag törvény-tervezetről”

A „Vetőmag törvény” tervezete jelenleg az Országgyűlés előtt van. Elfogadására e sorok megjelenésével egyidejűleg lehet számítani.

A törvény után kerül sor a végrehaj-tási rendeletek elkészítésére. Remélhetőleg ez év augusztusáig azok is elfogadásra kerülnek.

A törvény és a rendeletek élet-belépése a csatlakozás napjával következik be. Tehát 2004. májusig a jelenlegi jogszabályok, forgalmazási előírások érvényesek.

Ebből az következhetne, hogy van egy évünk, de ez így nem igaz, mert amit idén elvetünk, jövőre már, mint EU vetőmag kerülhet piacra. Ezért meg kell ismernünk – gyakorlatilag keletkezésével egyidejűleg – a jogszabályokat és az ezzel összefüggő tennivalókat. Várhatóan az alábbi önálló miniszteri rendeletek lesznek a törvény végrehajtási utasításai:

- növényfajták elismerése,
- szántóföldi vetőmag-előállítás és forgalmazás (ide értve a burgonyát is),
- kertészeti vetőmag-előállítás és forgalmazás. Ennek keretében, vagy ehhez kapcsolódva kell szabályozni a virág-, gyógy-, fűszernövények vetőmag-forgalmazását, és új témaként a palántanevelést és forgalmazást.

E három rendelet tartozik a Vetőmag Termékτανács hatáskörébe. A fentiekben túlmenően a vegetatív szaporítóanyag témaköréről további négy rendelet várható: az erdészet, a szőlő, a gyümölcs és a díszfák stb. forgalmazásának feltételei.

Most egy kicsit részletesebben szeretném bemutatni a Vetőmag Termékτανács tagságának a Vetőmag törvény-tervezetet, alapvetően az újnak tűnő változásokra fektetve a hangsúlyt.

Az 1.§ azzal foglalkozik, hogy kikre és milyen folyamatokra vonatkozik a törvény.

A 2.§ a fogalmakat sorolja fel, illetve határozza meg. Mindjárt a 4. és 5. bekezdés két egymástól teljesen elkülönülő fogalmat tisztáz.

Az oltalom a növényfajta és tulajdonosának védelmét határozza meg. (lásd Tájékoztató c. cikkünket) A fajtaelismerés pedig a fajta forgalmazhatóságát teszi lehetővé.

Ez tehát teljesen két külön téma. Csak az forgalmazható, amit elismertek, és jog-

szabályban előírt tulajdonvédelmet csak az a fajta élvez, amelyet oltalomban részesítettek, fizetik érte a fajtaoltalmi díjat. A 6.–11. pontok sorolják fel a különböző fajtajegyzékeket. Vetőmagforgalmazás, -felhasználás szempontjából három jegyzék érdemel kiemelt figyelmet. Nemzeti Fajtajegyzékre kerülnek fel az államilag elismert fajták. Ezeket Magyarországon az elismerés során vizsgálták és természetesítők. A Nemzeti Fajtajegyzékről automatikusan kerülnek fel a Közösségi Fajtajegyzékre. Az itt szereplő fajták az egész Unióban természetesítők. Más kérdés, hogy egy uniós fajta az adott tagállam természetési körülményeinek megfelel-e (pl. télállóság). Ezt annak kell eldönteni, aki a fajtát vetésre felhasználja. Ezért van jelentősége az Ajánlott Fajták Jegyzékének, amiről ugyancsak külön cikkben adtunk tájékoztatót.

A következő témakör a fajtákhoz kapcsolódó cégek, személyek meghatározása (13.–16. pontok). A fogalmak ismertek, kiemelni talán csak a fajtafenntartót kell. Az elismert fajta ugyanolyan áru, mint minden más szellemi termék, tehát eladható. A vetőmag-felszaporítás, illetve forgalmazás a fajtafenntartásból indul ki. Az EU jogszabályokban kiemelt szerepe van a fajtafenntartónak, aki lehet természetesen maga a nemesítő, de lehet a nemesítő megbízásából más is.

A törvényben rögzített fogalmak sorában az eddigiektől eltérő értelmezést kap

a szaporítási fokozat, de erre később térnék rá.

Pontosabb magyarázatot igényel most még a szaporítóanyag-előállító fogalma.

Az előállító az, aki a magas szaporítási fokú vetőmagot a fajtafenntartótól átveszi és felszaporítás folyamatán keresztül eljuttatja a forgalmazóhoz (kereskedő) vagy a felhasználóhoz.

Az előállító nem azonos a vetőmag szaporítását végző gazdasággal. Ez utóbbi meghatározott szerződéses rendszerben része a folyamatnak, de nem ő az, aki a többéves szaporítási folyamaton keresztül a fajta vetőmag-előállításáról gondoskodik. Amíg tehát a fajta magas szaporítási fokú fenntartásáért a fajtafenntartó, a vetőmag-előállítás folyamatáért az előállító felelős. Természetesen ez egy cég vagy személy is lehet.

Figyelemre méltó változás a szaporítóanyag-minősítés fogalmában is van. A minősítés egy eljárás, ami állami ellenőrzés alatt áll. Ebből következik, hogy a jövőben nemcsak az állam (OMMI) minősíthet. Lehetőség van a saját jogon vagy akkreditált (hivatalosan elfogadott) laboratóriumok vetőmag-minősítésére állami felügyelet mellett.

A fogalmak közül még a céltermeltetés változását emelném ki. Mint ahogyan a jövőben az export-import fogalmak nem vonatkoznak az EU-n belüli kereskede-

lemre, a céltermetetés is csak harmadik ország, tehát nem tagállam felé irányulhat. Ez maga után vonja az eddigi céltermetésként ismert tevékenység jelentős változását is. Az EU-n belüli termelés normál szerződéses folyamattá válik a megrendelő és szaporító gazdaság között. A szerződés kell tartalmazza minden követelményt.

Nem szükséges tehát – ha a szerződő felek külön nem kötötték ki – fémzároltatni a vetőmagot.

Ez időben, költségben, előnyt jelenthet, de megvan a veszélye is. A szaporító gazdaságnak kell gondoskodni olyan átvételi módról, mintázásról stb., amivel elkerülheti a későbbi fajtatisztasági, növény-egészségügyi és vetőmag-minőségi vitákat. Végző soron az is előfordulhat, hogy a magyarországi vetőmag-szaporító fog az OMMI minősítéshez ragaszkodni.

A 3.§ egy bővített mondatban leírja, hogy mit nem szabad a vetőmag forgalmazása során elkövetni és azt, hogy a folyamat felett az ellenőrzést, illetve felügyeletet az OMMI látja el. Ami azt is jelenti, hogy hivatalból, hatóságként kell beavatkozni, ha a forgalmazást nem a jogszabályi előírások szerint végzik (fekete vetőmag-kereskedelmek).

A 4.§ a genetikai anyagok megőrzésével, vagyis a génbanki tevékenységgel foglalkozik.

Az 5.–13. §-ok a fajtaelismerés, regisztráció rendjét szabályozzák törvényi szinten. Mivel a témát részleteiben rendelet szabályozza, itt csak egy-két olyan részt emelnék ki, ami lényegesen eltér az eddiegietől.

Mindjárt az 5.§ (1)-ből kiderül, hogy nem minden faj fajtája állami elismerésre kötelezett, csak az, amelynél ezt az EU előírja.

Nem kell elismerni pl. hazai fűfajok egy részét, de ide sorolható a köles, pohánka is. A törvény ezekre azt írja elő, hogy „adható”. Részletesebben, rendeletben kell ezekre visszatérni. A kérdés azért fontos, mert az EU szerint a vetőmag kötelező minősítése is csak az állami elismerésre kötelezett fajokra vonatkozik.

Az elismerés feltételei a DUS (megkülönböztethető, egyöntetű, állandó) megfélelősség és gazdasági értékvizsgálat. A DUS vizsgálatnál az összehasonlítási alap az EU fajtajegyzéken is szereplő, vagy oda már bejelentett fajta, míg a gazdasági értékvizsgálatnál csak a magyar fajtalistához viszonyítva kell vizsgálni a fajtajelöltet. Fajtaelismerésre minden EU tagállam tagja tehet bejelentést, mint ahogyan a jövőben magyarok is direktbe bejelenthetnek más EU tagállamban is fajtajelölteket.

A fajtaelismerés ténye, a döntés, szinte azonos a régi rendelettel, mégis eltér attól. Az OMMI, mint vizsgáló intézet

elvégi a szükséges vizsgálatokat és azokat javaslatával a független személyekből álló Fajtaelismertető Bizottság elé terjeszti. A Bizottság állásfoglalása alapján – tehát ez az OMMI számára kötelező – az OMMI mint első fokú hatóság elismeri a fajtát. Az első fokú döntés ellen az államigazgatás rendjének megfelelően az FVM-hez lehet fellebbezni.

Az állami elismerés érvényességi ideje jelentősen lerövidült. Vetőmaggal szaporodó növényfajták esetében ez 10 év, ami többször meghosszabbítható, ha a fajta megfelel az eredeti feltételeknek, tulajdonságoknak. A fajtáról vezetett közhiteles állami nyilvántartásba itt kerül bele a fajtafenntartó, akit eddig nemesítőként vagy bejelentőként tekintett az állami elismerés rendszere. A fajtafenntartó feladatairól már írtam.

Új dolog, hogy egy adott fajtának több fajtafenntartója is lehet,

ha azt a nemesítővel kötött megállapodás, vagy egyéb feltételek lehetővé teszik. E témát is részletesen a rendelet fogja szabályozni.

A 13.§ foglalkozik az elismert fajta nemesítő – fajtafenntartói jogaival. Az EU-ban, és a világ számos helyén vetőmag-kereskedelmi cégek alkalmazzák a növény-nemesítőket és a fajta így az adott cég terméke. Ugyanakkor a fajta szellemi termék is, egy tudományos, hosszú évtizedes szakmai munka eredménye. Ezért a törvény változatlanul el kívánja ismerni a nemesítő tevékenységét. A kérdés másik oldala, hogy államilag, intézményesen biztosított tulajdonjog csak a fajtaoltalmazási eljárás során keletkezik. Ezért a törvény külön előírja, hogy a fajtafenntartási-nemesítési munkák költségeinek megtérülésére, a növény fajtahasználatáért díjat kell fizetni. A díj mértékével azonban az államigazgatás nem foglalkozik. Ezt a piac a vetőmag árában, vagy ehhez kapcsolódóan szerződésben kell meghatározni. Ki kell alakítani a piac résztvevőinek egy szerződéses gyakorlatot, amibe a fajtahasználati díjon kívül a további forgalmazás, szaporítás, esetlegesen saját területen történő további felhasználás lehetőségeit is szabályozni kell.

A fajta elismerési rendszerei és a vetőmag előállítás, felszaporítása és forgalmazása között – mint már többször említettem – van a fajtafenntartás, amivel 14.§ foglalkozik. Az 1. pont utolsó mondatára szeretném felhívni a figyelmet, aminek értelmezése a törvény alkotása során vitát váltott ki. A mondat szerint – az EU általános gyakorlatának megfelelően – a fajtafenntartás eredményességét, és nem magát a fenntartást kell ellenőrizni. A kettő között lényeges különbség van, mert az utóbbi egy fajonként eltérő nemesítői munka folyamatos ellenőrzése, esetleges évi ellenőrzési kontroll minták el-

lenőrző vizsgálatát jelenti. Szakmai szempontból a megbízható és olcsó megoldást látjuk járhatónak. Ennek alaphelyzete, hogy a fajtafenntartónak érdeke – a viszonylag rövid, 10 éves elismerési időszak alatt – a fajta változatlanlanságának, minőségének megőrzése. A nemesítő, fajtafenntartó nem azért ölte bele több év munkáját a fajta megteremtésébe, pénzét az elismertetésbe, hogy a fajta, – a vevők számára meghatározó és a megkülönböztetést biztosító – tulajdonságait elveszítse.

Ezen túlmenően a vetőmag-előállítás, – ami a fajta piaci megjelenésének egyetlen formája –, állami ellenőrzés alatt áll. Ugyancsak EU előírás a szántóföldi minősítés, s az utólagos kisparcellás vizsgálat. Ez igen jó előre jelzője egy fajta elfogadottól való eltérésének és a vetőmag kizárásával meg is akadályozza azt. Minden egyéb vizsgálat, összehasonlítás felesleges költség és a magyar nemesítés, vetőmag-forgalmazás versenyképességét csökkenti. Annál is inkább, mivel ez irányú különleges állami vizsgálatok és azok költségei csak a jelenlegi 30 % hazai fajtákat, azok fajtafenntartóit érinthetik. A 70 % fajtafenntartása nem itt történik, az más EU tagállam hatásköre.

A 15.–17.§ a szaporítóanyag-előállítás és forgalmazás általános követelményeivel foglalkozik. Megjegyzem, – ami egyébként köztudott –, hogy szaporítóanyag alatt minden magot és növényi részt értünk. Ezen belül van a vetőmag, mint a legelterjedtebb szaporítást szolgáló növényi rész.

A 15.§ meghatározza mi forgalmazható Magyarországon, a 16. §-ban mi minősül exportnak vagy importnak. Fordítva, belföldnek tekintendők az EU tagállamai. Export, ha innét kiviszünk, import, ha ide behozunk valamit. 17.§ meghatározza, hogy

vetőmaggal csak olyan foglalkozhat, aki a későbbiekben, rendeletekben meghatározott személyi és tárgyi feltételeknek megfelel és tagja a termékpálya szerinti termékintézetnek, vetőmag esetében a Vetőmag Termékintézetnek.

Ez azt jelenti, hogy a vetőmag bizalmi cikk, hiszen a felhasználójának, a gazdálkodónak egész évi eredményes munkája, jövedelme meghatározóan függ a vetőmag minőségétől. Nem lehet tehát ezt a terméket ma megalakuló, holnap eltűnő cégekre bízni. Erre biztosíték a Vetőmag Termékintézet tagsága, aki örökös tagjainak megbízhatósága felett.

18.§. a zárt körzet létesítésének törvényi lehetőségét határozza meg. Új megfogalmazást csak a (4) bekezdés tartalmaz. Eddig, ha előfordult, hogy valaki nem tartotta be a zárt körzeti előírásokat a vető-

mag-szaporítónak kellett futkosnia és intézkednie. Most az OMMI mint kijelölt hatóság, a törvény előírásai szerint kell eljárjon.

19.§ a vegetatív szaporítóanyag minősítéssel foglalkozik.

A 20.–21. § a minősítéssel, a vetőmag-csomagolással és címkézéssel.

Külön paragrafusok foglalkoznak a hatósági és szakigazgatási feladatokkal és azok pénzügyi fedezetével (22.–26. §).

A törvénysértőkkel szembeni szankciókkal, minőségvédelmi bírsággal (27.–28. §) és végül a záró rendelkezésekkel (29.–30. §). E részek igen sok és részleteiben a végrehajtási rendeletekben megjelenő előírást tartalmaznak. Ennek ellenére ismertetésüktől most eltekintenek, helyette szeretném összefoglalni a leglényegesebb módosításokat, melyeknek hatásával 2004-től számolnunk kell.

1. Megszűnő határok és az „áru szabad mozgása” EU előírás következményeként minden EU fajtalistán (Közösségi fajtalista) lévő fajta és annak vetőmagja előtt megnyílik a magyar piac és az EU piac is a hazai fajták (Nemzeti Fajtalista) előtt. Igaz ezeknek előbb fel kell kerülni a Közösségi Fajtalistára (OMMI feladat). Így a magyar gazdálkodók számára a „fajtakínálat” megsokszorozódik és csak a gazdálkodó felkészültségétől, óvatosságától függ, mit vet el. A jövőben még nagyobb jelentősége lesz annak a bizalomnak, ami a jól ismert vetőmag-kereskedő és a vevőköre között kialakult. Jó volna, ha ezzel a vetőmagpiac résztvevői már most számolnának és nem kesserű csalódások árán szereznének tapasztalatokat.

2. Változnak a vetőmagtétel minőségi ha-

tárértékei. Az EU vetőmag határértékek általában alacsonyabbak, tehát EU-s vetőmag gyengébb minőségű lehet a hazai előírásoknál. Például a búza vetőmag EU csírázási határértéke 85 százalék, a magyar minimális követelmény 90 százalék, vagy a tisztaság 98 százalék, a magyar 99 százalék. Valóságban azért ez nem így van, mert a vetőmagkínálat során nem talál vevőre a 85 százalékos csírázóképeségű búza vetőmag, mert a kínálat 95 % körül mozog. Magyarországon a szigorúbb határértékek a kedvezőtlenebb adottságok miatt alakultak ki, azzal a véleményemmel, hogy a rosszabb adottságokat a jobb minőségű vetőmag jobban tudja kivédeni. Az EU határértékeket, mint mi-

nimumot át kell venni, de kérdés, hogy a belföldön előállított vetőmagra ajánlottként tartjuk-e meg jelenlegi szabványértékeinket? Ez csak látszólagosan jelent szigorítást a hazai vetőmaggal szemben. Más EU tagországok is ezt csinálják nemzeti vetőmag forgalmuk jelentősebb fajnál (Dánia fűfélékre, Németország gabonafélékre, Franciaország a kukorica vetőmagra, stb.).

3. A vetőmagtétel minősítési érvényessége módosul. Eddig a legtöbb fajnál a fémzárolást követő egy évig érvényes volt a minősítés. A jövőben a fémzárolás és vetőmag-minősítés egy állapotot rögzít, amikor a vetőmag meg kell feleljen a vonatkozó határérték előírásoknak. A vetőmagtétel mindaddig (tehát akár több évig) is forgalmazható, ameddig minősége nem romlik. Ha az bekövetkezik a vetőmag nem forgalmazható, és utolsó tulajdonosával szemben büntetőeljárást kezdeményez a hatóság.

4. Megváltoznak a vetőmagcímkézés, feliratozás előírásai. Mivel megszűnnek az áru előtti határok, a feliratozásnak is egységesnek kell lennie. Egy előírás van, ami azt szabályozza, hogy a vevő számára a legfontosabb információt (pl. faj, fajta) érthetően, vagyis a saját nyelvén kell fel tüntetni.

Végezetül, az EU-nak egy általános szabálya előírja, hogy a döntéseket azon a szinten kell hozni, ahol a legtöbb információ áll rendelkezésre. Megítélésem szerint ez azt jelenti, hogy a Vetőmag Terméktanács tagságára, a tagok képviselőire a rendeletek, és egyéb szabályok alkotásában meghatározó feladat vár.

Dr. Hullán Tibor

2002. évi vetőmagtermesztésünk számokban

Az OMMI adatai alapján 2002. évben minősített vetőmag-szaporítást 161 017 ha-on végeztek Magyarországon. Ebből a szántóföldi szemlék során alkalmatlan volt 3,8 % (6057 hektár). Szemlében 1238 fajtát részesített. A szaporító táblák átlagos nagysága 19,7 hektár, száma 8175 volt.

Az adatokat összehasonlítva a 2001 évvel a szemleterület 93 százaléka, az átlagos táblaméret 95 százaléka a tavalyinak. Javult az alkalmatlan terület aránya (2002-ben 4,9 % volt).

A belföldi célú felhasználásra, kínálatra 275 567 tonna került fémzárolásra. Ebből különböző címen az engedélyes vetőmag 6858 tonna volt.

Export célra 62 183 tonna került minősítésre. Az export meghatározó

részére (85 %) az OECD rendszer szerint került fémzárolásra.

Tényleges vetőmagexportra naptári éven belül 112 395 tonnát szállítottak ki az országból. Ez a mennyiség több mint a 2001. évben kiszállított 105 293 tonna. Az export vetőmag megoszlása is jelentősen megváltozott. 67 százaléka, összesen 75 910 tonna az EU-ba irányult. 16 874 tonna vetőmag került a CEFTA országokba (14 %) és 13 958 tonna (12 %) ment az „Egyéb” országokba. A teljes export értéke 58 839 199 USD volt, ami 111,1 százaléka az előző évnél.

Vetőmagimportunk már kedvezőtlenebb, bár a számok erre igazán nem tudnak választ adni. Az összes importált vetőmag tömege 21 409

tonna volt, szemben a 2001. évi 20 712 tonnával. A növekedés tehát 103,3 százaléka.

A növekvő import egymagában természetes része a vetőmagexportnak, különösen egy olyan mezőgazdaságban, ahol a vetőmagexport jelentős része a céltermeltetéshez kapcsolódik. Vetőmagimportunk értéke 38 075 877 USD volt, 114,6 százaléka a 2001. évi értéknek.

A számok azt mutatják, hogy vetőmagtermesztésünk jelentős része az EU és CEFTA országokkal folytatott kereskedelem. Röviden fogalmazva: már bent vagyunk az EU-ban, fenntartani, fejleszteni, tehát megőrizni, kihasználni kell a lehetőségeket.

-hullán-

A hibridek fajtaértékének megőrzési problematikája

A jó vetőmag értékének egyik legfontosabb meghatározója az általa képviselt fajtaérték. Ugyanis a vetőmagban testesül meg a fajta minden genetikai képessége, melynek kibontakozását várjuk a belőle fejlődő növényi populációkban.

A vetőmegtermesztés célja ezért a legjobb fajták vetőmagjainak elszaporítása, a fajta eredeti géngyakoriságának és genetikai összetételének megőrzése mellett. Így biztosítható a fajtaérték /pl.: a jó termőképesség, a minőségi összetétel, stb./ megővése.

Mindent a vetőmagtermesztés során, a megfelelő izolációval és az állományon belül végzett stabilizáló szelekcióval érhetjük el.

A felsoroltak jelentőségét, egy előző dolgozatomban e folyóiratban már bemutattam. Most azonban a hibrid-előállítás egy másik, – a fajtaértéket ugyancsak évről-évre érintő, de más okokra visszavezethető –, problematikus kérdését szeretném megvilágítani a vetőmag- és árunóvény-termesztők számára.

A termesztési gyakorlatban ugyanis ennek a kérdésnek a szakmai háttere nem igazán tisztázott, s ezért megítélése téves.

Hibridizáció és heterózis

A beltenyésztés nemesítés végső célja a heterózis: az előállított hibridpopuláció mülja felül a jobbik szülői alappopulációt. A gyakorlatban a beltenyésztéses F1 hibridpopuláció középértékét valamilyen standard populáció/k/ középértékéhez hasonlítják a nemesítők empirikus úton kísérletekben.

A heterózis mértéke a heterózishatás az F1 hibridpopulációban.

A heterózis kiváltása két lépésből áll. Az első lépés a homozigóta beltenyésztett szülői populációk /vonalak/ előállítása és kombinálódó képességének elbírálása, általános – és speciális kombinálódóképességre.

A keresztezések eredményeként kapott utódpopulációk vizsgálatának célja a heterózishatás, vagyis az egyes vonalak közül a legjobb általános kombinálódóképességű vonalpárok speciális kombinálódóképességének meghatározása. Az esetenkénti heterózishatást csak empirikusan, kísérletileg lehet meghatározni. A legjobb kombinációkat egymással és egy-

, vagy több standard hibriddel hasonlítják össze.

A második lépés a kiválasztott és meghatározott szülői populációk keresztezése útján a heterózis mesterséges előidézése az adott F1 hibridpopulációban.

A heterózishatást két genetikai komponens okozza, a dominanciahatás és a két szülői populáció géngyakorisága közötti különbség.

Ha nincs dominanciahatás, akkor az öröklésmenet intermedier, nincs heterózishatás.

Alapvetően a hibridek esetében, az intermediertől való eltérést a dominanciahatás dönti el, melyet a vonalak kombinálódó képességének vizsgálatával tesztelnek a gyakorlatban.

Ha a két szülői populáció A1A1 /anya/ és A2A2 /apa/ homozigóta, a heterózishatás nagysága a pozitív overdominancia /valódi és nem valódi/ esetén a legnagyobb, azaz amikor a hibrid meghaladja a jobbik szülőit.

A géngyakoriság-komponens akkor okozza a legnagyobb heterózishatást, ha $p-p' = 1$, azaz az egyik populációban $p=1$, a másikban $p'=0$ a kérdéses génre, és így a két keresztezendő alappopuláció genotípusa A1A1 és A2A2 homozigóta, az F1 hibridpopuláció pedig egységesen A1A2 heterozigóta. Az egyik alappopuláció az anyai - /A1A1/, a másik alappopuláció az apai /A2A2/ vonalat adja a keresztezésben. Az F1 hibridpopuláció minden generációját a szülői vonalak újabb keresztezésével lehet csak fenntartani, ezért a beltenyésztéses hibridek fajtafenntartó nemesítési munkája két fokozatból áll:

– a szülői populációk fenntartása és szaporítása,

– az F1 hibridpopuláció előállítása a szülői populációk keresztezésével.

A két fokozat közül a szülői populációk /vonalak/ fenntartása a problematikus.

Gyakorlati vonatkozások

A fajtafenntartás célja a természetes szelekció miatti genetikai változás ellen-súlyozása, hogy az új generáció genetikai szerkezete, középértéke és fenotípusos összetétele megegyezzen az előző generációval. Vagyis a fajta, mint élő populá-

ció, azonos gazdasági paraméter-értékekkel folyamatosan reprodukálható legyen.

A beltenyésztéses hibridek esetében a szülői populációk fenntartásának problémái populációgenetikai törvényszerűségekből adódnak, s hibátlan technikai végrehajtás esetén is felmerülnek, és kihatásuk lehet az F1 populációra.

A beltenyésztéses hibridpopulációk nem egyensúlyi populációk, szülői vonalaik beltenyésztettek.

A beltenyésztett populációk maguk sincsenek genetikai egyensúlyban, nagyon erős drift, természetes szelekció hat rájuk, nincsenek mutációs egyensúlyban, és ezt még tetézi a nemesítő mesterséges szelekciója meghatározott gazdasági tulajdonságokra. (Tovább bonyolíthatja a problémát, ha a beltenyésztéses F1 hibridpopuláció felépítésében külföldi illetőségű vonal is részt vesz, melynek fenntartása a későbbiekben nem eredeti környezetben, hanem máshol történik.)

Mindennek következményeként az F1 hibridpopuláció viszonylag kevés generációja állítható elő ugyanakkora heterózishatással, mint ami a kezdeti próbakeresztezesekben megnyilvánult.

Számolni kell azzal, hogy a szülői populációk genetikai szerkezete fenntartásuk során szükségszerűen megváltozik, s az első próbakeresztezesekben tapasztalt jó speciális kombinálódó képesség fokozatosan eltűnik, jó esetben az általános kombinálódó képesség szintjére csökken, és ez a változás a szülői fenotípuson nem is észlelhető.

Ennek az elkerülhetetlen folyamatnak tulajdonítható a heterózishatás csökkenése az évek folyamán.

Amíg egy hibrid elterjed a köztermesztésben, elméletileg éppen elég idő telhet el ahhoz, hogy a szülői populációk szükségszerűen megváltozzanak, s így a köztermesztésbe kerülő hibridgenerációban már kisebb heterózishatás érvényesül, mint a megelőző kísérletekben.

A fenti folyamat következménye az egyes hibridek köztermesztésben eltöltött viszonylag rövid élete is.

Dr. Lajkó László

Ajánlati fajtalista, illetve, ahogyan azt most látjuk

Az utóbbi időben ismételten előtérbe került az Ajánlati Fajtalista. Ennek oka egyrészt az új jogszabály-tervezetek, másrészt az FVM által kiadott 2003. évi pályázat. Az alábbiakban összefoglalnám a témával kapcsolatos jelenlegi helyzetet, lehetőségeket. Előre szeretném bocsátani, hogy köszönettel veszek minden észrevételt a cél megoldása érdekében.

Az Ajánlati Fajtalista célja a gazdaságok fajtaválasztásának elősegítése, megbízhatóságának növelése. A termelési körülményeknek, és célnak megfelelő fajta kiválasztásához eddig rendelkezésre álltak az OMMI fajtaelisméréssel kapcsolatos kísérleti eredményei, továbbá a minősített fajták vizsgálata (OMMI Leíró Fajtajegyzék). És végül, de nem utolsósóként a forgalmazó cégek kiadványai, tájkísérletei, fajtabemutatói. Gyakorlatilag eddig is elég információ állt rendelkezésre, ha valaki kellő energiát áldozott a fajtaválasztásra. Külön említést érdemelnek a rendszerek fajtabemutatói, ahol egyszerre, egymás mellett több cég fajtáiról szereztett az érdeklődő benyomást. Többlet információhoz juthat még a gazdaság a saját területén beállított félüzemi kísérlettel is, amire ugyancsak meg volt a lehetőség.

Az EU legjelentősebb agrár országokban rendszeresen készülnek Ajánlati Fajtalisták.

A legjobban szabályozott rendszernek a német gyakorlat tűnik.

A kivitelezők a Szövetségi Fajtahivatal és a tartományi szervezetek.

A német rendszert többször bemutattuk. Az állami elismerésre bejelentett fajták 2 éves vizsgálat után kerülnek engedélyezésre. Ha igény van rá, a 3., 4. és 5. évben kerülnek tartományi kísérletekbe, ez utóbbi adja a térségre, tartományra ajánlott listát. A tartományi kísérletekbe az EU közös fajtalistáról is be lehet kerülni. Így széles körű kísérleti eredmény alapján dönthet a termelő. A kísérletek 3 ismétléses, kispárcellás jellegűek. (Ehhez még ismerni kell, hogy Németországban nem jelentős a szemes kukoricatermesztés, inkább silókukoricát termelnek.)

Franciaországban az AGPN (Kukoricatermesztők Szövetsége) és SEPROMA (Nemesítők Szövetsége) adja ki az Ajánlati Fajtalistát.

A kísérlet kispárcellás (4 sor, 5 m hosszú) és 3 ismétléses. Beállításukra gazdaságokban, illetve nemesítő cégek telephelyein kerül sor, mintegy 100 helyen. Az eredményeket, a szervezők által delegált

szakértői testület értékeli ki. A rendszert nem jogszabály, hanem a részt vevők megegyezése működteti.

Olaszországban az ISC (Gabona-termesztési Kísérleti Intézet) szervezésében vizsgálják a legnagyobb vetésterülettel rendelkező fajtákat.

Ehhez pluszként a vetőmag-forgalmazók (nemesítők) is javasolnak még általuk jónak tartott fajtát. A kísérlet kispárcellás (4 sor, 12 m) 2 ismétléses. A kísérletnek helyt adnak a regionális intézmények, termelői szövetségek, és az ISC kísérleti hálózata, de a nemesítő cégek is. A kísérletek párhuzamosan magas és alacsony műtrágya adaggal kerülnek beállításra. Az eredményeket az ISC teszi közzé. Itt sem jogszabály szabályozza a folyamatot, hanem egy egyezmény, az ISC és az érdekelt vetőmag-forgalmazók között. A költségeket a forgalmazó cégek (nemesítők) viselik, a kísérletben szereplő fajták aránya szerint.

Mi változott most Magyarországon, ami ismét előtérbe hozta az Ajánlati Fajtalistát? Az EU csatlakozás kinyitja a határokat a fajták és vetőmagjuk előtt, ami a fajtaválasztékot megtöbbszörözi.

Az EU-n belüli vetőmagforgalomban megszűnik az OMMI átzárási feladata.

A vetőmag tehát úgy jön a magyar gazdálkodókhoz, mint ahogyan azt, pl. Portugáliában lezárták és felcímkézték. (A magyar vetőmag is így kap szabad utat az EU piacon belül.) A gazdálkodóknak kell ismernie, hogy a részére felkínált fajta, illetve annak vetőmagja elvetve, adott körülmények között milyen termelési eredményt produkál. A Magyarországon jól ismert magyar és nemzetközi cégek jó híre nem engedi meg, hogy hazai viszonyokra alkalmatlan vetőmagot kínáljanak, de vajon igaz ez másra is? A gazdálkodók rizikója, felelőssége, és így információs igénye is tehát jelentősen meg fog nőni.

A Magyarországon elismert fajták további teljesítményvizsgálata, – úgy tűnik –,

a jövőben nem állami feladat. Ezzel a Leíró Fajtajegyzék szerepe is megváltozik, mert az elismerés során elvégzett 3 éves teljesítmény adatokat kell tartalmaznia.

Mindez ismételten szükségessé tette az Ajánlati Fajtalista elkészítését. (A Vetőmag Terméktanács 4–5 éve már kezdeményezte az Ajánlati Fajtalista használatát, de akkor még ez nem talált visszhangra.) Most az FVM 3/2003. (I.24.) rendeletének 34.§. (2) d. és g. pontja 50 %, de maximum 4, illetve 5 millió Ft-os pályázat benyújtására ad lehetőséget az Agrárkamara és az érintett terméktanácsoknak azzal, hogy félüzemi kísérletekre metodikát, a kísérletek elvégzését és eredmények publikálását végezzék el.

A Vetőmag Terméktanács Elnöksége megvitatta az adott lehetőséget, és döntött a részvételről. Ennek megfelelően

a Magyar Agrárkamara és a Vetőmag Terméktanács együttműködve pályázatot nyújtott be.

A további lépések a pályázat eredményességétől függenek, melyek eredménye sorok leírásakor még nem ismert. Ettől függetlenül szeretném most az Ajánlati Fajtalistával kapcsolatos szakmai álláspontot a VT tagsága elé terjeszteni, számítva az olvasók kritikus véleményére is.

Az Ajánlati Fajtalistát csak minden érintett (és ellenérdekű) számára is körültekintő alapossgal, megbízhatóan lehet csinálni. Csak több éves és nagy számú, ismétléses kísérlet alapján lehet véleményt mondani, különösen akkor, ha ezt egy-egy termelési körzetre is ajánlani kívánjuk. Ezért részletes kísérleti metodikát kell kidolgozni, széles szakmai háttérre alapozva kell megvitatni, elfogadni, és folyamatos ellenőrzés alatt tartatni. A kísérleti metodika ki kell terjedjen a fajták előzetes kiválasztására, olyan előre meghatározott feltételek alapján, melyek az esélytelen fajtákat eleve kiemelik a fajtaversenyből. A metodikai értékelés feltétlenül többször ismétléses beállítását igényli. A kísérleti helyek száma pedig egy-egy térség adottságaihoz kell, hogy alkalmazkodjon. A kidolgozandó metodika egyik át gondolandó része a tápanyagellátás. Valószínűen egy előzetes talajvizsgálattól függő, alap tápanyagkészletet és továbbiakban a helyi szokásos megoldásokat célszerű alkalmazni. Meg kell határozni a növényállományon elvégzendő fajspecifikus megfigyeléseket, kórtani felvételezéseket, a betakarítási időpontot, mintavételt és a szükséges beltartalmi vizsgálatokat.

Úgy volna talán célszerű, ha a kísérletek lebonyolításában négy egymástól független csoport működne közre.

Az első csoport a kísérletek technikai lebonyolítását végezné: a terület kimérését, a vetést, az esetleges gépi növényápolást és a betakarítást. E csoportnak megfelelő kísérleti gépparkkal kell rendelkeznie és feladatát bémunkában célszerű ellátnia. Kérdésként

merülhet fel, ki rendelkezik a szükséges gépekkel, ehhez értő személyzettel. Itt az OMMI, a különböző kutatóhelyek, egyetemek, de az érintett cégek gépei, szakemberei jöhetnek számításba. Véleményem szerint nem kell attól félni, hogy egy esetlegesen érintett beavatkozása az eredményekbe. Erre egyrészt az ellenőrzés sem ad lehetőséget, de egy adott helyen való beavatkozás, – bármilyen jellegű is –, a kísérleti eredmények összehasonlításából rögtön kiderül.

A második szakmai csoportnak a felügyeletet, és a kísérletek állományi és kórtani felvételezését kellene elvégeznie. A csoport feladata lehetne a betakarítás felügyelete is, s a további vizsgálatokhoz szükséges minták megvétele.

A harmadik csoport a kapott minták tartalmi vizsgálatát végezné el. Végül a negyedik csoport feladata volna az adatok biometriai értékelése. A feladatok ilyen tagolódása bizonyos mértékben önellenőrző is. De ettől függetlenül az egész kísérleti folyamat feletti felügyeletet egy szakmai Bizottság látná el. Ennek a Bizottságnak kellene az eredmények szakmai értékelését is elvégezni. Végül működtetni is kell a rendszert, amely két fős logisztikai csoportot jelent.

Természetesen az itt leírtak csak egy vázlat, aminek részleteit a benyújtott pályázat tárgyát képező módszertan kidolgozása tartal-

mazza. Itt most csak a feladat jellegét és nagyságát mutatom be.

Méreteket mérlegelve, búzából, kukoricából legalább 20–25 kísérleti helyre van szükség. Egy-egy kísérleti helyen 40–50 fajta, minimum 3 ismétléses beállításáról kell gondoskodni, ami külön módszert igényel. Mindezt, és csak a legjelentősebb szántóföldi fajok számát figyelembe véve, e kísérleti rendszer felállítása és működtetése nem fér bele a jelenlegi pályázatos megoldás pénzügyi és megbízhatósági kereteibe. Ez utóbbi alatt azt értem, hogy legalább 3 éves kísérletsorozat után lehet egy-egy fajcsoportnál ajánlati listát közre adni, tehát a szervezés elején látni kell annak végét, annak anyagi hátterét is. Ez még akkor is igaz, ha a kísérletek területét és annak talaj-előkészítését az adott gazdaság, kutatóhely, stb. térítésmentesen elvégzi a kapott eredmények hasznosításáért, és a termésért.

A vetőmagot a fajták fenntartói ingyen bocsátják a rendszer rendelkezésére. 2003-ban – lévén május –, feltételezhetően már csak az őszi kalászosok kísérlet beállítására kerülhet sor, de annak betakarítása már a 2004. év pénzügyi lehetőségeit érinti. Amit 2003-ban nagy biztonsággal fel lehet vállalni, az a kísérleti metodika fajnenti részletes kidolgozása, és a kísérletek rendszerének, szervezeti felépítésének kialakítása.

Joggal felmerülhet a kérdés miért nem az OMMI végzi ezt a feladatot, hiszen vannak eszközei, állomásai és rendelkezik megfelelő szakembergárdával is?

Erre az EU elvei adják a választ. Bemutattuk a jelentősebb országok gyakorlatát. Ott ilyen jellegű munka nem tartozik az Állam feladatába. Egyedül Németországban van egy olyan rendszer, amit társadalmi szervezet (DMK) tart kézben, de jelentősen közreműködik benne a fajtahivatal is. Úgy néz ki, meg kell barátkoznunk azzal a gyakorlattal, hogy a civil terület, magánszervezetek végzik a dolgokat, és az Állam csak ott szól bele, ahol muszáj. Ez így talán gyorsabb és mindenképpen olcsóbb is. Az EU gyakorlat természetesen nem zárja ki, hogy a szervezők az Ajánlati Fajlista elkészítésénél ne támaszkodjanak az OMMI személyi és tárgyi adottságaira, ne használják ki azt a szakmai tapasztalatot, amivel az Intézet rendelkezik.

Ezúton is ismételtelen kérem a Vetőmag Termékintézet tagjainak észrevételeit, javaslatát, kritikáját

és mindazok jelentkezését, akik parcellagépekkel rendelkeznek, s kivitelezőként a szervezők segítségére állnának, vagy a kísérlethez megfelelő területet tudnának felajánlani.

-h-r

Vetőmag Termékintézet új tagjai (2003. február – március)					Vetőmag Termékintézet kilépett tagjai (2003. február – március)					
Név	cégnév	írsz	város	utca	Cég neve	írsz	város	utca	tanúsítv. száma	kilépés dátuma
Breitenstein										
Ferencné	Gazdabolt	7754	Bóly	Ady u. 2.	AAC Rt.	7940	Szentlőrinc	Pécsi u. 6/a.	54	2003.03.20.
Csalava István	magánszemély	2921	Komárom	Kossuth u. 130.	AFB Agro-Food Band Kft.	6000	Kecskemét	Nagykőrösi u. 37.	799	2003.03.24.
Galambos György	magánszemély	9664	Nagygeresd	Petőfi u. 106.	Agria Trade Rt.	3300	Eger	Deák F. út 9.	573	2003.02.19.
Mézes István	magánszemély	5940	Tótkomlós	Bocskai u. 8.	Aranyszarvas Szövetkezet	2711	Tápiószentmárton	Sőregi út 1.	605	2003.02.14.
Molnár Levente	magánszemély	3400	Mezőkövesd	Rigó u. 5.	Barta Bt.	5000	Szolnok	Hunyadi út 6.	658	2003.03.10.
Molnár Sándor	magánszemély	9661	Vasegerszeg	Kossuth u. 88.	Bioson Kft.	9444	Fertőszentmiklós	Mátrai u. 8.	1117	2003.03.28.
Pető Dániel	magánszemély	4405	Nyíregyháza	Míves út 12.		3368	Boconád	Marx K. út 22.	1128	2003.03.17.
Rinkács Andrea	magánszemély	4531	Nyírpazony	Hunyadi u. 16.	Cser Dezsőné	2856	Székesfehérvár	Csillag u. 23.	1095	2003.03.28.
Rézsás Károlyné	Családi Gazdaság	8172	Balatonakarattya	Csaba út 1.	Dinter „Fehérvár” Kft.	8001	Székesfehérvár	Sütő u. 38/2.	155	2003.02.25.
Tóth János	magánszemély	4138	Komádi	Kossuth út 5/a.	Dr. Sándor C & T Expert Kft.	1151	Budapest	Károlyi S. u. 121.	1209	2003.03.26.
Vaszkó Andrea	magánszemély	9023	Győr	Ilfűság krt. 34.	Falusi Barnabás	9700	Szombathely	Váci M. u. 60.	16	2003.02.26.
Rácz István	Agrobaracs Mg. Rt.	2427	Baracs	Kossuth u. 1.	dr. Galambos Béla	4531	Nyírpazony-Kabalás	Hunyadi u. 16.	572	2003.02.01.
Ferkóczy János	Agrofónix Kft.	8925	Bucsu-szentlászló	Széchenyi u. 49/b.	Georgina Kft.	6449	Mélykút	Zrínyi u. 29.	832	2003.03.28.
Czerván György	Aranyszarvas Rt.	2711	Tápiószentmárton	Sőregi út 1.	Hungaroseed Kft.	9400	Sopron	Táncsics major	227	2003.02.14.
Buza Lajos	Egyetértés Mg. Szövetkezet	8154	Polgárdi	Bálintmajor	Illin József	5510	Déaványa	Kőrösladányi u. 4/1.	632	2003.02.18.
Mihály Kálmán	Fito-Medica Kft.	2336	Dunavarsány	Bartók B. u. 090/14 hrsz.	Interskill Bt.	4628	Tiszászentmárton	Táncsics u. 8.	236	2003.03.01.
Reisch József	Haladás Szövetkezet	7039	Németkér	Széchenyi u. 1.	Jurópa Kft.	2700	Cegléd	Jászberényi út 408.	243	2003.03.12.
Czömpöly László	Hewofarm Kft.	7635	Pécs	Erdész u. 91/1	K.L. Agro Bt.	7200	Dombóvár	Kazinczy sor 7.	1185	2003.02.19.
Jórák Tivadar	Kónyaszéki Bt.	6640	Csongrád	Tanya 541.	Kollát Sándor	5300	Karcag	Kuthen u. 8.	586	2003.02.14.
Gelányi Krisztián	Kriszt Kft.	6449	Mélykút	Magyar u. 18.	Lehőzné Kertész Edit	7200	Dombóvár	Kazinczy sor 7.	1182	2003.02.19.
Ladányi Anikó	Laniko Kft.	1122	Budapest	Csemegi u. 2.	Magrima 98 Kft.	4511	Nyírbogdány	Ipartelep	1054	2003.03.31.
Fülöp Zoltán	Löszhátfarm Kft.	5600	Békéscsaba	Kölcsey u. 21.	Rábapordányi Mg. Rt.	9146	Rábapordány	Géway u. 50.	881	2003.02.19.
Lippai János	Matkói Szövetkezet	6034	Kecskemét	Matkó 232.	Rösner és Neubauer Kft.	7964	Csányoszló	Kossuth L. u. 86.	759	2003.02.14.
Nyilas László	Nyilas-Farm Kft.	4946	Tiszaköröd	Kossuth u. 27.	Százholdas Kft.	2030	Érd	Velencei út 29.	1159	2003.03.11.
Obreczán László	Ökorex-Bio Kft.	7282	Fiad	Kéri major	Szenttamási Gabona Bt.	5200	Törökszentmiklós	Petőfi u. 9/4.	494	2003.02.14.
Wirth László	Summit-Agro Hungaria Kft.	1016	Budapest	Zsolt u. 4.	Szmracsányi Zoltán	1094	Budapest	Haller u. 20. IV. 5.	1016	2003.03.10.
Popovics Ferenc	Szabolcs Gabona Kereskedőház Rt.	4400	Nyíregyháza	Simai út 6.	Varsány Kft.	5085	Rákóczi falva	Rákóczi u. 53.	415	2003.02.01.
Borza László	Szentlőrinci Agrofor Kft.	7940	Szentlőrinc	Táncsics u. 9.						
Póth János	Szentmiklósi Gabona Kft.	5200	Törökszentmiklós	Kisbartaalom d. 1.						
Doma Attila	WSP 2002 Bt.	9771	Balogunyom	Petőfi S. u. 45.						

Felhívjuk figyelmüket, hogy a kilépett tagok fenti számú tanúsítványai érvénytelenek!

Kukoricatermesztés monokultúrában vagy vetésváltással?

A címben szereplő kérdéssel a kutatás és a gyakorlat már hosszú ideje foglalkozik. Ennek ellenére időnként újabb problémák merülnek fel. A vele kapcsolatos döntéseket szakmai, illetve gazdasági tényezők határozzák meg.

Sípos Sándor már 1958-ban megfogalmazta, hogy a kukorica „bírná a monokultúrát, ezért önmaga után is vethető, bár ez nem kívánatos”.

Magyarországon közel egyforma arányban a kukorica és az őszi kalászos gabona foglalja el szántóterületünk mintegy 50 százalékát. A kalászos gabonán belül a búza vetésterülete a meghatározó. Ezért beszélünk sokat a kukorica – búza növényi sorrend kérdéséről.

A problémákról beszélni könnyebb, mint annak érdekében tenni, hogy a kukorica a búzáknak jó előveteménye legyen.

Az országot járva gyakran láthatjuk, hogy a kukorica után vetett búza mostoha körülmények között van.

Hangsúlyozzuk, hogy a búza előveteményként igen korai, vagy korai kukoricát kell tervezni. Így számolhatunk azzal, hogy a búza alá jó minőségben tudjuk a talajművelést elvégezni. A jó talajműveléssel lehet csak a kelés kedvező feltételeit elérni. Továbbá, a talaj vízgazdálkodását a búza részére kedvezőbbé tenni.

Másik kérdés a betegség. Ne csodálkozzunk azon, hogy a búza növényállományát betegség sújtja, ha a vetést olyan talajba kerül, ahol a felület 50–70 százalékát kukorica szármaradvány borítja. A káros hatást a szár zúzásával és a talajba dolgozásával megelőzhetjük.

E gondolatokat követően, – eredményeink alapján és adatokkal bizonyítva – fejtjük ki véleményünket, hogy miért nem javasoljuk a kukorica hosszú ideig történő önmaga utáni termesztését.

Az elővetemény hatása önmagában

Az 1. ábra, az 1. táblázat adatai több elővetemény, a 2. táblázat adatai a búza monokultúras elővetemény hatását mutatják a kukorica termésére olyan körülmények között, ahol a kísérletben a többi termésalakító tényező azonos volt.

A napraforgó elővetemény, és a kukorica önmaga utáni termesztése a két év átlagában a búzához viszonyítva következetesen termésnövekedést okozott.

Ennek az az oka, hogy a talaj vízellátottsága a kukorica számára búza elővetemény után jobb volt, mint amikor a kukoricát önmaga után vetettük. Érthető, hiszen a búza aratását követően lehullott csapadék nagy részre a következő évben vetett kukorica vízellátottságát tette kedvezőbbé. Ezzel szemben a kukorica szeptember közepéig – végéig használta a talaj vízkészletét.

A 2. táblázat adatai is ezt bizonyítják. A monokultúra a vetésváltáshoz viszonyítva 2000-ben okozott átlagosnál kisebb termésnövekedést. Abban az évben, amikor még érvényesült az 1999. évi kedvező csapadékelátottság áthúzó hatása.

Kukorica monokultúra és a nitrogén műtrágyázás

Gyórfy Béla 1965-ben megjelent könyvében írta, hogy „A monokultúras kukorica-termesztésben a tápanyag utánpótlásra fokozottabb gondot kell fordítani”.

A 3. táblázat adatai bizonyítják, hogy a nitrogén műtrágyázással (a vele adott foszfor és kálium hatóanyagokkal) következetesen mérsékelni tudjuk a monokultúras termesztés vetésváltáshoz viszonyított termésnövekedést. A többlet műtrágya viszont költségnövekedést jelent.

Az állítás megfordítva is igaz.

Ha a kukoricát vetésváltással termesztjük, akkor a monokultúrához viszonyítva kisebb műtrágya adaggal (kevesebb költséggel) ugyanannyi, vagy több termést kapunk.

A három év (2000–2002) átlagában a 100 kilogramm/hektár N-hatóanyag használatánál a monokultúras termesztés a vetésváltáshoz képest 1,6 tonna/hektár termésnövekedést okozott. Monokultúras termesztésnél a 200 kilogramm/hektáros

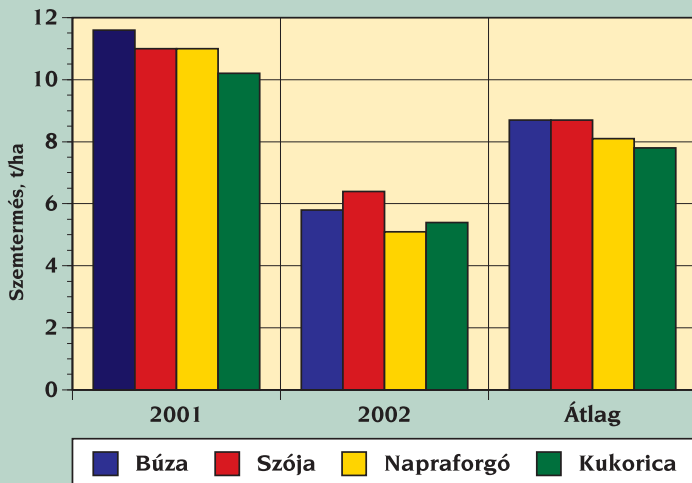
1. táblázat: Az elővetemény hatása a kukorica termésére Amerikai kukoricabogár elleni védekezési kísérlet GK KHT, Újszeged, 2002

Elővetemény	Termésadatok					
	2001		2002		Átlag	
	t/ha	%	t/ha	%	t/ha	%
Búza	11,6	100	5,8	100	8,7	100
Szója	11,0	95	6,4	110	8,7	100
Napraforgó	11,0	95	5,1	88	8,1	93
Kukorica	10,2	88	5,4	93	7,8	90
SzD 5%	0,9	8	0,6	10	-	-

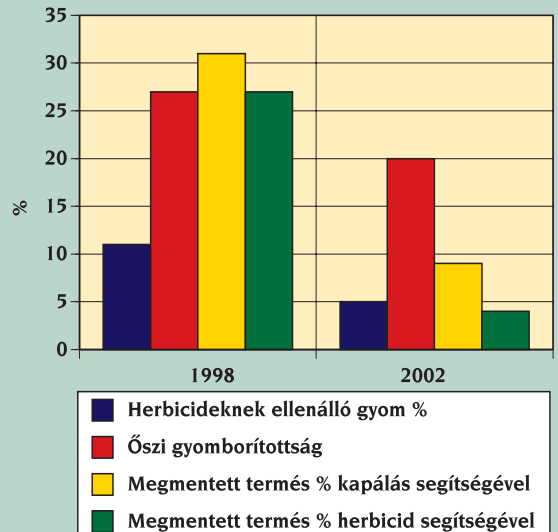
2. táblázat: A termesztési mód (vetésváltás, illetve monokultúra) hatása a kukorica termésére az N-dózisok átlagában a tartamhatás 22-24. évében GK KHT, Újszeged, 2002

Év	Szemtermés, t/ha		Relatív termés, % A vetésváltás termése = 100%
	Vetésváltás búzával	Monokultúra	
2000	8,3	7,8	94
2001	8,7	6,6	76
2002	9,1	7,7	85
Átlag	8,7	7,4	85

1. ábra: A kukorica termése különböző elővetemények után Diabrotica elleni védekezés vetésváltással kísérlet adatai alapján (Újszeged, 2001–2002)

2. ábra: A vetésváltás hatása a gyomirtásra

nitrogén hatóanyagánál mindössze 9,1 tonna/hektár termést kaptunk. Vetésváltás esetén viszont közepes mennyiségű (2000-ben és 2001-ben 100 kg/hektár, 2002-ben 140 kg/hektár N-dózis) nitrogén műtrágya kijuttatásánál 9,5 tonna/hektár termést kaptunk.

Vetésváltás és a vegyszeres gyomirtás

A kukorica monokultúrás termesztése területünkön kiszéleltelte a nehezen irtható gyomokat. Többek között a csillag-

pázsitot, a vidra keserűfűvet és a szerbtöviset. Kísérleti területünkön – a bemutató jellegének megőrzése miatt – hektáronként 50–60 ezer forintot kellett gyomirtó szerre költenünk. Vetésváltást kellett végeznünk. A búza vetésével biztosítani tudtuk a herbicidváltást, továbbá a búza betakarítását követően a glifozát hatóanyagú herbiciddel végzett tarlópermetezést (2. ábra).

A 4/a. táblázat a vetésváltás gyomosodást mérséklő hatásait mutatja.

A 4/b. táblázat adatai a kedvezőtlen időjárás ellenére azt bizonyítják, hogy a gyomok 2002-ben kísérleti területünkön a búza után vetett kukoricában lényegesen

3. táblázat: A termesztési mód (vetésváltás, illetve monokultúra) és a nitrogén műtrágyázás együttes hatása a kukorica termésére Újszegeden GK KHT, Újszeged, 2002

N-hatóanyag, kg/ha			Szemtermés (t/ha) a kísérlet három évében											
Dózis jele	2000-2001 években	2002-től kezdve	2000			2001			2002			Átlag		
			V	M	D	V	M	D	V	M	D	V	M	D
1	0	0	4,6	4,1	0,5	6,4	3,9	2,5	7,8	5,7	2,1	6,3	4,6	1,7
2	50	70	6,8	5,3	0,9	8,6	5,8	2,8	9,3	7,2	2,1	8,2	6,3	1,3
3	100	140	9,7	7,8	1,9	9,4	7,1	2,3	9,3	8,9	0,4	9,5	7,9	1,6
4	200	210	10,5	10,4	0,1	10,2	8,1	2,1	9,9	8,7	1,2	10,2	9,1	1,1
5	300	280	9,9	10,6	-0,7	8,9	7,9	1,0	9,2	8	1,2	9,3	8,8	0,5
Átlag			8,3	7,8	0,5	8,7	6,6	2,1	9,1	7,7	1,4	8,7	7,4	1,3

Jelölés: Termesztési mód : V = vetésváltás kalászos gabonával M = kukorica monokultúra D = a vetésváltás és a monokultúra adatainak különbsége

4/a. táblázat: Vetésváltás és a gyomirtás Nehezen irtható gyomok számának alakulása monokultúrás kukoricatermesztést követő vetésváltás hatására Adatok a gyomirtási kísérletek gyomos kontroll parcelláinak tavaszi gyomfelvelezése alapján

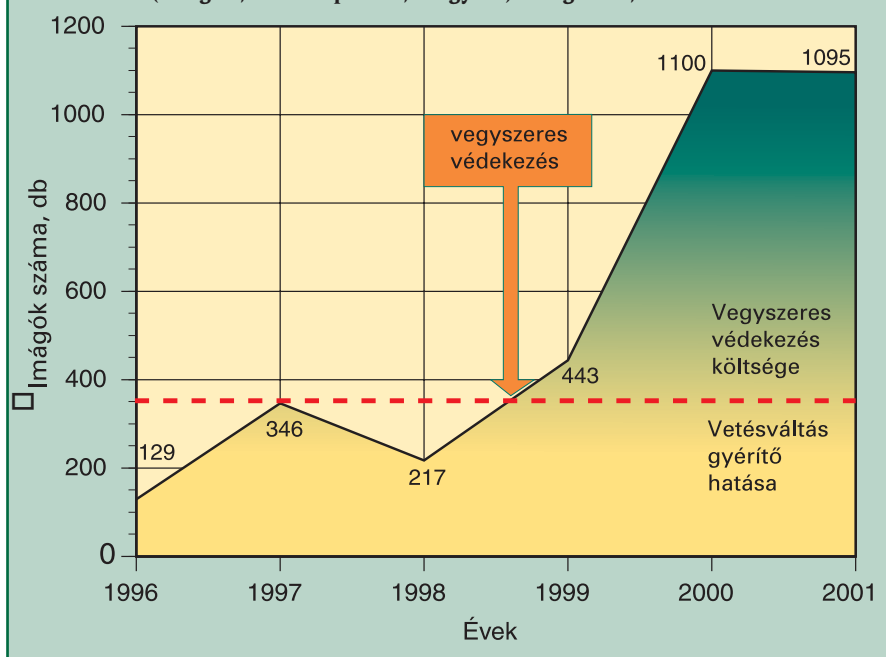
Év	Kísérletek száma	Gyomnövény száma a vizsgált kísérletek átlagában, db/m ²		
		Csillag-pázsit	Vidra keserűfű	Szerbtövis
1997	5	-	2,9	15,3
1998	5	5,8	5,0	6,9
1999	3	15,0	7,4	29,6
2000 - 2001	Vetésváltás, herbicides tarlókezelés			
2002	4	-	1,1	8,4

4/b. táblázat: Vetésváltás és a gyomirtás Az 1998-as (monokultúrás) és a 2002 évi (búza után vetett kukorica) gyomirtási kísérletek kiemelt eredményeinek összehasonlítása

Év	Tavaszi gyomirtó hatás %	Őszi gyomborítottság %	Termésadatok t/ha			Relatív adatok	
			Kapált kontroll	Gyomos kontroll	Herbicides parcellák átlaga	%1	%2
1998	89	27	11,8	8,2	11,3	69	73
2002	95	20	9,4	8,6	9	91	96

Jelölés: %1 = Kapált kontroll = 100%
%2 = Herbicidekkel gyomirtott parcellák átlagtermése = 100%

3. ábra: Kukoricabogarak számának évenkénti alakulása a feromoncsapdákból Csongrád megyében három termőhely (Szeged, Csanádpalota, Nagylak) átlagában, 1996–2001

A 3. ábra grafikonja és adatai igazolják, hogy a betelepedést követően az amerikai kukoricabogár gyorsan felszaporodik.

A kártevő életmódjának hazai vizsgálati eredményei, továbbá az 5. táblázat adatai rámutatnak a vetésváltás kukoricabogárral szembeni hatására. Vizsgálatainkkal (Szent István Egyetem Növényvédelemtani Tanszék integrációjában dolgozva) több növény (búza, szója, napraforgó, lucerna, kukorica monokultúra) elővetemény hatását hasonlítjuk össze a kukoricabogár elleni védekezésben. A „tartamhatás” erősödésével (2000-ben kezdett kísérlet) a különbségek növekedésével számolunk.

Az eddigi eredmények máris azt mondatják velünk, hogy az elővetemények tarlóját „feketén” kell tartanunk. Azt jelenleg szerencsének mondhatjuk, hogy a lárva csak a kukorica gyökerére jelent veszélyt. Ezzel szemben a bogár a kukorica levelének száradásával egyidejűleg keresi a zöld növényt (árvalék), hogy azon táplálkozzon.

5. táblázat: A vetésváltás hatása az imágó számra és a gyökérvédekezésre Csongrád megyei N.T.Sz. HMV, GK KHT Szeged, Hataláné Zsellér Ibolya, Széll Endre, Újszeged, 2002

Kezelés	Imágó szám db	Gyökér kártétel
Monokultúra	9,6	3,2
Vetésváltás	2,2	1,8

Megjegyzés:
gyökérvédekezés: 1=legkisebb 6=legnagyobb

kiseb termésnövekedést okoztak, mint 1999-ben ugyanazon a területen a vetésváltást megelőzően.

A vetésváltás az amerikai kukoricabogár elleni védekezés egyik hatásos, többletköltséget nem igénylő módszere.

6. táblázat: Az amerikai kukoricabogár imágó kártételének modellezése GK KHT, Szeged, Szent István Egyetem, Gödöllő Széll E. és Komáromi J.

A bibe napenkénti visszavágásának hatása: A MEGTERMÉKENYÜLÉSI %-ra, A CSÖVENKÉNTI TERMÉSRE, A NAGY GÖMBÖLYŰ SZEMEK RÉSZARÁNYÁRA
5 anyai szülőpartner átlaga, valamint a genotípusos különbség miatti szélső értékek.
Relatív adatok a kontroll százalékában kifejezve.

A visszavágást követően megmaradt bibe hossza	Megtermékenyülési %			Csövenkénti termés			Nagy gömbölyű szemek %-a		
	Az öt	Szélső értékek		Az öt	Szélső értékek		Az öt	Szélső értékek	
	genotípus átlagában	legnagyobb hatás	legkisebb hatás	genotípus átlagában	legnagyobb hatás	legkisebb hatás	genotípus átlagában	legnagyobb hatás	legkisebb hatás
Kontroll	100	-	-	100	-	-	100	-	-
6 cm	101	93	106	77	36	108	109	233	96
4 cm	96	84	104	75	48	100	119	413	99
2 cm	96	78	107	75	45	93	118	473	98
0 cm	69	40	83	58	24	78	157	653	119
Kezelések átlaga	91	75	100	72	38	92	126	447	104

A 6. táblázat adatai a kukoricabogár kártételét jelzi a kukorica vetőmag termesztésénél.

Bibe visszavágással modelleztük a bogár lehetséges kártételét. Az öt anyai szülőpartner átlagában az adatokat értékelve kevésbé kellene aggódnunk.

Ijesztő viszont, hogy vannak olyan genotípusok (legnagyobb hatás), amelyeknél a mérsékelt bibekárosodás is jelentős mennyiségű terméscsökkenést, továbbá erőteljes minőségi romlást (nagy gömbölyű szemek részarányának növekedése) okoz.

Az utóbbi két év gyakorlati tapasztalata, valamint a kísérletes vizsgálati eredmények azt bizonyítják, hogy az amerikai kukoricabogár a kukorica vetőmag termesztésénél két módon is súlyos károkat okozhat:

– A lárva gyökérkárosítása miatt a növényállomány megdől. A címerezés munkáját a kívánt minőségben, vagy egyáltalán nem lehet elvégezni. A fajtatulajdonos és az OMMI a területet kizárja.

– A bogár a bibe rágásával megtermékenyülési hibát, ennek következményeként terméscsökkenést, továbbá minőségi romlást okoz.

Ez ideig sem javasoltuk, csak elfogadtuk, hogy a kukorica vetőmag termesztésénél kukorica legyen az elővetemény.

Az amerikai kukoricabogár vetőmagtermesztésénél bekövetkező kártételnek megelőzése céljából a vetőmagtermesztésnél a kukorica előveteményt napjainkban már hangsúlyosan nem javasoljuk.

Ha mégis kénytelenek vagyunk (pl. öntözési lehetőség) a vetőmagtermesztést kukorica elővetemény után végezni, akkor a gazdaságnak fel kell készülni a bogár elleni intenzív (talajfertőtlenítésre, valamint állománypermetezésre egyaránt gondolva) védekezésre.

Az öntözött területen van egy kedvező szempont: A talaj jó nedvességállapota elősegíti a gyökér regenerálódását.

Jelenleg nem áll módunkban gazdaságossági számítást végezni, mellyel a kukorica vetésváltásos és monokultúrás termesztésének jövedelmezőségét hasonlíthatnánk össze.

Reméljük viszont, hogy a kísérleti adatokkal alátámasztott megállapításaink a gazdálkodó szakemberek körében gondolatokat ébresztenek. Továbbá reméljük azt is, hogy elegendő információt szolgáltatunk ahhoz, hogy gazdaságában mindenki a termesztési módok jövedelmezőségét illetően összehasonlító számításokat végezzen.

Makhajda János
Dr. Széll Endre

Gabonatermesztési Kutató KHT
Szeged

Fajtaoltalom, fajtaelismerés

A Vetőmag Termék Tanács szervezésében március 18-án Martonvásáron, előadás hangzott el a fajtaoltalom és a fajtaelismerés témájáról

A **fajtaoltalomról**, mint a szabadalom növényfajtákra alkalmazott védelmi rendszeréről, a 2002. évi XXXIX. törvény és az EU előírások alapján Poszteinerné Toldi Márta a Szabadalmi Hivatal alelnöke tartott előadást. Az előadásból, szakmai szempontból kiemelnék egy-két sarkalatos témát.

■ A növényfajták szabadalmi oltalma, amit eddig kiadtak és ez után is megjelentetnek, megfelel annak az EU konform előírásoknak, szabályoknak, amit egy EU tagállam a saját területére alkalmaz.

■ Az EU teljes területére, vagy kívánság szerint több tagállam területére a 2100/94 EK rendelet szerint lehet fajtaoltalmat kérni, de ebben is segítséget tud adni a Magyar Szabadalmi Hivatal.

■ A fajtaoltalom az adott növényfaj forgalmazására vonatkozik, de kiterjed a tárolásra, a piaci kínálatra, stb. is, tehát oltalmazott fajták vetőmagjával végzett teljes tevékenységi körre.

■ A fajtaoltalom utáni licencdíjat, ha a vetőmag forgalmazása során nem tudta a tulajdonos érvényesíteni, az előállított termékből is (pl. liszt) behajtható.

■ A fajtaoltalom alapján a saját területen megtermelt, majd elvetett vetőmag után is kell egy méltányos licencdíjat fizetni, ami alól csak az úgynevezett kisgazságok mentesülnek (farmerjog). Kisgazdaságnak az minősül, melynek területén 92 tonnánál többet nem tudnak termelni. Ez nálunk körülbelül 19–20 hektár birtokméretnek felel meg.

■ Az új jogszabályok bevezetik a származtatott fajták fogalmát.

■ Változatlanul érvényes a DUS követelmény, (megkülönböztetheőség, állandóság és egyöntetűség) amiket változatlanul az OMMI vizsgál. Ugyancsak változatlan az újdonság megítélése is.

Az előadó a jogszabály részletes bemutatásán kívül a legfontosabb tudnivalókról

egy Tájékoztatót is közreadott, amit mellékelünk (12–13–14. oldal).

Dr. Bódis László az OMMI főigazgató helyettese a most Országgyűlés előtt lévő „Vetőmag törvény” tervezet alapján a **fajtaelismerésről** adott tájékoztatást.

A Vetőmag törvény-tervezetéről és rendeleteiről még sokat fogunk írni újságunk lapjain. Itt most a témával kapcsolatban csak két dolgot szeretnék kiemelni, ami megítélésem szerint sok félreértésre ad okot.

■ Az új rendelet a fajtajualékok másféleképpen, illetve nem úgy tárgyalja, mint eddig. A nem oltalmazott fajták után licencdíjat nem lehet felszámolni. De a fajta bejelentője, a „fajtajog-sult” változatlanul igényt tarthat a fajtanemesítés, fajtafenntartás költségeinek megtérítésére, ami a vetőmag mindenkori árának szerves része. Ezt azonban nem a törvény szabályozza, hanem lehetőséget ad erre (13.§. (1) bekezdés) a felszaporítási, értékesítési szerződés, amely a vetőmag-forgalmazáshoz kapcsolódik.

■ A másik téma a jelenleg minősített fajták helyzete Magyarországon járt egy EU bizottság és ellenőrizte a jelenlegi Nemzeti Fajtalistán lévő minősített fajtáinkat. E fajták meghatározó része megfelel az EU fajtaregisztációs előírásainak és így rákerül az EU Közösségi Fajtajegyzékére. Ez azt jelenti, hogy minden különösebb eljárás nélkül szabadon forgalmazhatók lesznek az EU területén. Természetesen az EU listán lévő fajták is szabadon forgalmazhatók Magyarországon.

A fajták egy igen kis része azonban csak kiegészítő vizsgálatok után lesz alkalmas arra, hogy felkerüljön az EU listára. Ennek hiányában, átmenetileg, csak itthon lesznek forgalmazhatók, de ezzel szerepük a jövőben megszűnik. E körbe tartozó fajtákról az OMMI értesítette a fajták fajtafenntartóit, hogy a szükséges lépéseket megtegyék.

H. T.

TÁJÉKOZTATÓ

Általános tudnivalók a 2003. január 1-jét követően indult növényfajta-oltalmi eljárásokról (a 2002. évi XXXIX. törvénnyel módosított 1995. évi XXXIII. törvény alapján)

1. A növényfajta-oltalmi bejelentés benyújtását követő vizsgálat

A növényfajta-oltalmi bejelentés benyújtását követően, a Magyar Szabadalmi Hivatal (továbbiakban a Hivatal) megvizsgálja, hogy a bejelentés megfelel-e a bejelentési nap elismeréséhez előírt feltételeknek, (utalás a növényfajta-oltalom iránti igényre, a bejelentő azonosításra alkalmas adatai, ideiglenes fajtaleírás, ideiglenes fajtanév, fajnév és latin név) megfizették-e a bejelentési díjat, valamint külföldi bejelentés esetében benyújtottak-e magyar nyelvű ideiglenes fajtaleírásokat.

1.1. A bejelentés napja

Az elismert bejelentési napról a Hivatal értesíti a bejelentőt. Ha a bejelentési nap nem ismerhető el, a Hivatal felhívja a bejelentőt a hiányok harminc napon belül történő pótlására. A hiányok határidőben történő pótlása esetén, a bejelentés napja a hiánypótlás beérkezési napja lesz. Ellenkező esetben a bejelentést visszavontnak kell tekinteni.

1.2. Bejelentési díj

A bejelentési díjjal kapcsolatos tudnivalókat a jelen tájékoztatóhoz csatolt Díjtáblázat 1. pontja tartalmazza.

A bejelentési díjat a Hivatal költségvetési elszámolási számlájára kell befizetni az ügyszám feltüntetésével. Az ügyszám feltüntetése nélküli befizetés nem hatályos. Ha a bejelentési díjat a bejelentés napját követő két hónapon belül nem fizetik meg, a bejelentést visszavontnak kell tekinteni. A Hivatal a növényfajta-oltalmi bejelentési díj megfizetése alól mentességet adhat, ha a jogosult – kereseti, jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán – azokat fedezni nem tudja.

1.3. Magyar nyelvű melléklet

Ha az ideiglenes fajtaleírás idegen nyelven készült, vagy a növényfaj nevét nem nyújtották be magyarul, akkor a magyar nyelvű fordítást a bejelentés napjától számított négy hónapon belül, be kell nyújtani. Ennek elmaradása esetén a bejelentést visszavontnak kell tekinteni.

2. Adatközlés

Ha a növényfajta-oltalmi bejelentés – a benyújtáskor vagy hiánypótlás eredményeként – kielégíti a bejelentési nap elismeréséhez előírt feltételeket, a Hivatal hivatalos lapjában (Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő) közli a bejelentés adatait; a bejelentő és az esetleges képviselő nevét és címét, a bejelentés ügyszámát, a növényfajta fajtanévét, a növény fajnevét, latin nevét, a bejelentés nap-

ját, illetve az ettől eltérő elsőbbség napját, a korábbi bejelentés országát, illetve nemzetközi szervezetét és számát.

3. Alaki vizsgálat

Ha, a növényfajta-oltalmi bejelentés megfelelő a bejelentési nap elismeréséhez előírt feltételeknek, megfizették a bejelentési díjat, illetve benyújtották az ideiglenes fajtaleírásokat és a növényfaj nevét magyarul, a Hivatal megvizsgálja a növényfajta-oltalmi bejelentést abból a szempontból, hogy kielégíti-e az előírt alaki követelményeket. A növényfajta-oltalmi bejelentés alaki vizsgálatá során észlelt hiányok miatt a Hivatal határozatban hívja fel a bejelentőt a hiányok pótlására, és a hiánypótlás alapján folytatja az eljárást. Ha a bejelentő a hiánypótlási felhívásra a kitűzött határidőben nem válaszol, a növényfajta-oltalmi bejelentést visszavontnak kell tekinteni.

4. Közzététel

A növényfajta-oltalmi bejelentést a Hivatal az elsőbbség napjától számított tizennyolc hónap elteltével a Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítőben közzéteszi. Az adatközlés-kor közölt adatokon felül közzéteszi a nemesítő nevét és címét, valamint a növényfajta fényképét. A növényfajta-oltalom fenntartására évenként fenntartási díjat kell fizetni (lásd Díjtáblázat 6. pontja). A közzététellel indul a fenntartási díjfizetési kötelezettség. A közzététel időpontjáról, továbbá a megfizendő fenntartási díj összegéről a bejelentő a közzététel előtt értesítést kap. A közzétett növényfajta-oltalmi bejelentés megtekinthető iratai nyilvánosak, azokról a Hivatal térítés ellenében bárki számára másolatot ad. A közzététellel – a bejelentés napjára visszaható hatállyal – ideiglenes oltalom keletkezik, mely a növényfajta-oltalom megadásával válik véglegessé.

5. Érdemi vizsgálat

5.1. A fajtanév vizsgálata

A növényfajta-oltalmi bejelentés bejelentési napjának elismerését követően, amennyiben megfizették a bejelentési díjat és benyújtották a magyar nyelvű ideiglenes fajtaleírásokat, valamint a növényfaj magyar nevét, a Hivatal megvizsgálja, hogy a növényfajta azonosításra alkalmas fajtanévvel jelölték-e meg. A Hivatal kutatási jelentést készít a növényfajta fajtanévének azonosításra való alkalmasságáról. Ha a fajtanév nem felel meg az előírt követelményeknek a Hivatal a bejelentőt új fajtanév megjelölésére hívja fel. Amennyiben a bejelentő a felhívásra a kitűzött határidőben

nem válaszol, a növényfajta-oltalmi bejelentést visszavontnak kell tekinteni, vagy úgy kell tekinteni, hogy lemondott az ideiglenes oltalomról.

5.2 Megkülönböztethetőség, egyneműség és állandóság (DUS) vizsgálat

A növényfajta megkülönböztethetőségét, egyneműségét és állandóságát a vizsgáló szervnél elvégzett kísérleti vizsgálat (DUS) eredménye alapján állapítja meg a Hivatal, amelyet a bejelentő az elsőbbség napjától számított négy éven belül – vagy, ha ez a későbbi – a kísérleti vizsgálati eredmény közlésétől számított három hónapon belül nyújthat be. Külföldi vizsgáló szervnél végzett kísérleti vizsgálat eredményét e szerv hozzájárulásával lehet figyelembe venni. A kísérleti vizsgálat költségeit a bejelentő viseli.

5.3 A növényfajta újdonságának vizsgálata

A növényfajta újdonságát a Hivatal a bejelentő nyilatkozata alapján állapítja meg. A nyilatkozatnak tartalmaznia kell, hogy a nemesítő vagy jogutódja, vagy bárki más az ő hozzájárulásával hasznosítás céljából a növényfajta szaporítóanyagát vagy terményét nem adta el, vagy azzal más módon nem rendelkezett

a) belföldön az elsőbbségi napot megelőző egy évnél korábban,

b) külföldön szóló és fa esetében az elsőbbségi napot megelőző hat évnél, más növény esetén négy évnél korábban.

6. Megosztás

Egy növényfajta-oltalmi bejelentésben csak egy növényfajta-oltalmi igényelhető oltalom. Ha a bejelentésben több növényfajta-oltalmi igényelnek oltalmat, a Hivatal felhívja a bejelentőt a bejelentés megosztására. A megosztásra vonatkozó kérelem díjköteles. (lásd Díjtáblázat 3. pont)

7. Határidők – Határidő-hosszabbítás – Igazolás

A törvény által meghatározott határidők (lásd jelen tájékoztató 1.1., 1.2., 1.3., 5.2. pontja) nem hosszabbíthatók meg. Elmulasztásuk jogkövetkezmenyei külön figyelmeztetés nélkül is bekövetkeznek. Ahol a törvény nem állapít meg határidőt, a Hivatal felhívásában kitűzött határidő lejártá előtt lehet kérni a határidő meghosszabbítását. A kérelem díjköteles (lásd Díjtáblázat 2. pont) A növényfajta-oltalmi ügyekben az elmulasztott határnaptól, illetve az elmulasztott határidő utolsó napjától számított tizenöt napon belül – ha a törvény nem zárja ki – igazolási kérelmet lehet előterjeszteni. Ha a mulasztás a bejelentőnek később jutott tudomására, vagy az akadály később szűnt meg, a határidő a tudomásra jutástól vagy az akadály elhárulásától számít. Az elmulasztott határnaptól, illetve az elmulasztott határidő utolsó napjától számított hat hónapon túl igazolási kérelmet nem lehet előterjeszteni.

8. A növényfajta-oltalom megadása

Ha a növényfajta és a növényfajta-oltalmi bejelentés megfelel a vizsgálat körébe tartozó

valamennyi követelménynek, a Hivatal a bejelentés tárgyára növényfajta-oltalmat ad. A Hivatal a növényfajta-oltalom megadását kövően okiratot ad ki, amelyhez hozzáfűzi a végleges fajtaleírást.

9. A növényfajta-oltalom időtartama

A végleges növényfajta-oltalom időtartama a megadástól számítva huszonöt év, szőlő és fák esetében harminc év.

10. A növényfajta-oltalom fenntartása (fenntartási díj)

a) A növényfajta-oltalom tartamára évente fizetendő fenntartási díjak összegét és azok megfizetési módját a Díjtáblázat 6. pontja tartalmazza. A fenntartási díjakat a Hivatal költségvetési elszámolási számlájára kell befizetni az ügyszám, illetve a lajstromszám feltüntetésével. Az ügyszám, illetve lajstromszám nélküli befizetés nem hatályos.

b) A fenntartási díj az első évre a bejelentés napján, a további évekre a bejelentés napjának megfelelő naptári napon előre esedékes. A növényfajta-oltalmi bejelentés közzétételét megelőzően esedékessé vált fenntartási díjat a közzétételtől, a többi fenntartási díjat pedig az esedékességtől számított hat hónapos türelmi idő alatt lehet megfizetni. A fenntartási díjak a hat hónapos türelmi idő első két hónapjában pótlékmentesen, harmadik és negyedik hónapjában 25%-os, ötödik és hatodik hónapjában pedig 50%-os pótlékkal fizethetők meg. A jogosultnak a fenntartási díjak időben történő és szabályos megfizetéséről a Hivatal külön értesítése nélkül is gondoskodnia kell.

c) A növényfajta-oltalmi bejelentés megosztása esetén a megosztás folytán keletkező minden egyes bejelentésre az első évtől meg kell fizetni a fenntartási díjakat.

d) A fenntartási díjat a türelmi időt megelőző három hónapon belül is meg lehet fizetni.

e) A Hivatal az elsőtől az ötödik évre szóló fenntartási díjak megfizetésére halasztást engedélyezhet, ha a jogosult – kereseti, jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán – azokat fedezni nem tudja. Halasztás engedélyezése esetén a halasztott fenntartási díjak a hatodik évi fenntartási díjjal együtt fizetendők meg.

f) A Hivatal a türelmi idő kezdetéig az azt több mint három hónappal megelőzően megfizetett díjat, valamint növényfajta-oltalom megszűnése esetén az előírtnál kisebb összegben befizetett díjat – kérelemre – visszatéríti.

g) A fenntartási díj szabályszerű megfizetésének elmaradása az oltalom megszűnését eredményezi.

11. A növényfajta-oltalom újra érvénybe helyezése

A fenntartási díj megfizetésének elmulasztása miatt megszünt növényfajta-oltalom újra érvénybe helyezését a hat hónapos türelmi idő leteltét követő három hónapon belül lehet kérni. E határidőn belül az adott évre szóló fenntartási díj kétszeresét kell megfizetni (lásd Díjtáblázat 7. pont). Az újra érvénybe helyezési kérelem elutasítása esetén az ezen kérelemmel kapcsolatos díjat – kérelemre – a Hivatal visszatéríti.

12. Az ideiglenes növényfajta-oltalom megszűnése

Az ideiglenes növényfajta-oltalom – a bejelentés napjára visszaható hatállyal – megszűnik, ha:

a) a növényfajta-oltalmi bejelentést jogerősen elutasítják,

b) a fenntartási díjat a türelmi időn belül sem fizették meg,

c) a bejelentő az ideiglenes oltalomról lemondott.

13. A végleges növényfajta-oltalom megszűnése

A végleges növényfajta-oltalom megszűnik, ha:

a) az oltalmi idő lejár, az oltalmi idő lejárát követő napon,

b) a fenntartási díjat a türelmi időn belül sem fizették meg, az esedékességet követő napon,

c) a növényfajta-oltalom jogosultja az oltalomról lemondott, a lemondás beérkezését követő napon, illetve a lemondó által megjelölt korábbi időpontban,

d) a növényfajta-oltalmat megsemmisítették, a bejelentés napjára visszaható hatállyal,

e) a növényfajta-oltalmat megszüntették, a megszüntetésre irányuló eljárás megindításának napjára visszaható hatállyal, vagy, – ha ez a korábbi – arra a napra visszaható hatállyal, amelyen a megszüntetés feltételei már fennálltak.

f) ha a fajtanév törlése esetén nem kérték az azonosításra alkalmas fajtanév lajstromozását, illetve nem igazolták a fajta fenntartását, akkor a megszüntetésre irányuló eljárás megindításának napjára visszaható hatállyal.

Általános tudnivalók a DUS vizsgálati kérelem benyújtásának rendjéről

A növényfajta oltalmi eljárás céljára végzett kísérleti vizsgálatokat (DUS vizsgálatok) a *bejelentő kérelmére* az Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet (1024 Budapest, Kelti Károly u. 24.) végzi el és a vizsgálati eredményt az Intézet küldi meg a növényfajta-oltalmi bejelentés bejelentőjének.

A bejelentő az Intézethez a DUS vizsgálatra vonatkozó kérelmet

– a növényfajta állami elismerésével egyidejűleg, vagy

– a növényfajta oltalmi eljárás céljára külön nyújthatja be,

– illetve kérheti a korábban elvégzett vagy a vizsgálat alatt lévő növényfajta DUS vizsgálati eredményének kiadását.

A DUS vizsgálati kérelemhez, illetve a DUS vizsgálati eredmény kiadásához a bejelentőnek, amennyiben a növényfajta állami elismeréséhez korábban azt nem nyújtotta be, a *technikai kérdőívet két példányban* kell benyújtania.

A DUS vizsgálati kérelmek folyamatosan nyújthatók be az Intézethez, azonban egy adott évi vizsgálatba csak azok a fajták

kerülhetnek, amelyek a következő időpontra beérkeztek:

Tavaszi vetésű növényfajoknál:

– hajtási paprika, uborka, paradicsom, retek, továbbá zeller, spárga, fejes saláta, majoránna, mák: **december 15.**

– réti komócsin, vörös csenkesz, szarvaskerep, vöröshere, fehérhere, réti perje, réti csenkesz, nádkéjú csenkesz, tippanok, olasz perje, westerwoldi perje, hibrid perjék, mézontófű, cikória és minden zöldség-növény, amely máshol nincs feltüntetve **január 15.**

– cékla, tökfélék, lencse, bab, csemegekukorica, pattogatnivaló kukorica, tojásgyümölcs **február 15.**

– kukorica **február 10.**

– burgonya **február 28.**

– minden egyéb szántóföldi faj, továbbá ribizli, köszméte, szeder, málna, szamóca **január 31.**

– Szőlő és egyéb gyümölcs fajok **január 20.**

Őszi vetésű növényfajoknál:

– repce, bíborhere **augusztus 1.**

– rozs, triticale **augusztus 15.**

– búza, durum búza, árpa **szeptember 10.**

– minden egyéb szántóföldi faj **szeptember 1.**

A vizsgálatához szükséges **Csávázatlan vetőmagot** a *Fajtakísérleti Állomás Központi Vetőmagelosztó*, 2463 Tordas

Rizsvetőmagot az *OMMI Fajtakísérleti Állomás*, 5540 Szarvas címre kell eljuttatnia a bejelentőnek, a 88/1997 (XI. 28.) FM rendelet mellékletében meghatározott mennyiségben. A **burgonya** és a **csicsóka** vetőgumóját, valamint a **fás növények** szaporítóanyagát az Intézet értesítése alapján az értesítésbe foglalt mennyiségben kell a bejelentőnek megküldenie a kísérleti vizsgálat helyszínére.

A DUS vizsgálatok során az Intézet a bejelentőt írásban értesíti, ha a megkülönböztethetőség vagy egyneműség tekintetében, vagy bármilyen egyéb (pl. kelési, stb.) területen észrevétele van.

Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet Fajtakísérleti Főosztály

DÍJTÁBLÁZAT			
a növényfajta-oltalmi bejelentésekkel és növényfajta-oltalmakkal kapcsolatban a 42/2002. (XII. 28.) GKM rendelet alapján. Érvényes: 2003. január 1-jétől			
A díjak fajtája	Összege (Ft)		További tudnivalók a tájékoztató alábbi pontjaiban
	nem azonos	azonos	
1. Bejelentési díj	30 000	7 500	1.2.
2. A határidő-hosszabbítási kérelem díja az adott cselekménnyel kapcsolatban			7. 6.
– első	3 000		
– második	6 000		
– további kérelmek esetén	12 000		
3. A növényfajta-oltalmi bejelentés megosztására irányuló kérelem díja a keletkező további bejelentésenként	30 000		
4. Jogutódlás tudomásulvételére irányuló kérelem díja	10 000		
– szolgálati növényfajta nemesítőjének jogszerezése esetén	2 000		
5. Jelzalog és licencia tudomásulvételére irányuló kérelem díja	10 000		
6. Fenntartási díjak			10.
– hat hónapos türelmi idő első két hónapjában megfizetve			
a)* az elsőől a második évig, évente	40 000	10 000	
b)* a harmadiktól a negyedik évig, évente	56 000	14 000	
c)* az ötödiktől a hatodik évig, évente	76 000	19 000	
d)* a hetedikől a nyolcadik évig, évente	88 000	22 000	
e)* a kilencediktől a tizedik évig, évente	98 000	24 500	
f)** a tizenegyedikől az oltalom lejárati miatti megszűnéséig, évente	104 000	52 000	
– a hat hónapos türelmi idő harmadik és negyedik hónapjában megfizetve			
a)* az elsőől a második évig, évente	50 000	12 500	
b)* a harmadiktól a negyedik évig, évente	70 000	17 500	
c)* az ötödiktől a hatodik évig, évente	95 000	23 750	
d)* a hetedikől a nyolcadik évig, évente	110 000	27 500	
e)* a kilencediktől a tizedik évig, évente	122 500	30 625	
f)** a tizenegyedikől az oltalom lejárati miatti megszűnéséig, évente	130 000	65 000	
– a hat hónapos türelmi idő ötödik és hatodik hónapjában megfizetve			
a)* az elsőől a második évig, évente	60 000	15 000	
b)* a harmadiktól a negyedik évig, évente	84 000	21 000	
c)* az ötödiktől a hatodik évig, évente	114 000	28 500	
d)* a hetedikől a nyolcadik évig, évente	132 000	33 000	
e)* a kilencediktől a tizedik évig, évente	147 000	36 750	
f)** a tizenegyedikől az oltalom lejárati miatti megszűnéséig, évente	156 000	78 000	
7. A növényfajta-oltalom újra érvénybehelyezése irányuló kérelem esetén fizetendő díj			11.
a)* az elsőől a második évig, évente	80 000	20 000	
b)* a harmadiktól a negyedik évig, évente	112 000	28 000	
c)* az ötödiktől a hatodik évig, évente	152 000	38 000	
d)* a hetedikől a nyolcadik évig, évente	176 000	44 000	
e)* a kilencediktől a tizedik évig, évente	196 000	49 000	
f)** a tizenegyedikől az oltalom lejárati miatti megszűnéséig, évente	208 000	104 000	
8. A növényfajta-oltalom megsemmisítésére irányuló kérelem díja	110 000		
9. A növényfajta-oltalom megszüntetésére irányuló kérelem díja	110 000		
10. A növényfajta-oltalom fajta nevének törölésére irányuló kérelem díja	110 000		
* Szülő és fa esetén a feltüntetett összeg felét kell fizetni			
** Szülő és fa esetén a feltüntetett összeg háromnegyedét			
A díjakat a Magyar Szabadalmi Hivatalnak a Magyar Államkincstárnál vezetett 10032000-01731842-00000000 számú előirányzat-felhasználási keretszámlájára kell befizetni, az azonosítási adatok (az ügyszám, illetőleg a lajstromszám) feltüntetésével, a „310 Kincstári Tranzakciós Kód” megjelöléssel.			

A célszerűség és a lehetőség találkozása

(A kukorica vetőmag GMO vizsgálata)

A hazai független minőségvizsgáló szervezetek közül elsőként a Concordia Rt.–Gabona Control laboratóriumában 2002 év végén kezdtek meg rutinszerű működésüket a géntechnológiailag módosított szervezetek (GMO) kimutatására létrehozott laboratórium. Jelentős beruházás eredményeként, a hazai és nemzetközi minőségtanúsításban elismert szervezet, a korábbi „deklarációs” elven folytatott GMO mentességi igazolás helyett, nagy érzékenyséű analitikai eljárás segítségével, a genetikai módosított kimutathatóvá és mérhetővé tette.

Mindezt a PCR (Polymerase Chain Reaction = polimeráz láncreakció) technikára alapozott, az „igen-nem” kérdésre választ adó és a mennyiségi analízist is lehetővé tevő műszer együttes, valamint korszerű eredmény értékelő rendszer kialakításával oldottuk meg. Ma egyedül mi rendelkezünk Magyarországon akkreditált GMO laboratóriummal.

Európa legtöbb országában, – főképp lakossági ellenállásra – szigorú törvényi szabályozást alakítottak ki a GM növények termesztésének, vetőmagjaik forgalmazásának, az ezekből készült élelmiszerek és takarmányok felhasználásának szabályozására.

A transzgenikus növények különböző megítélése a magyar gabona-, növényi fehérje- és a vetőmag külkereskedelem számára új helyzetet teremtett. Az elmúlt években a gabona és a feldolgozott állati termékek importőrei nem tartották elégségesnek a termék (elsősorban kukorica), vagy a hizlalás alatt feletetett takarmány GM mentességéről szóló nyilatkozatot. A vevők magasabb igénye miatt a külkereskedelmi folyamat rutinszerű lépésévé vált a GM vizsgálat, a mentesség vagy a GM tartalom konkrét mennyiségének megállapítása és tanúsítása.

A hazai árukukorica termesztés és kereskedelem nemzetközileg is elismert pozíciókat vívott ki, a megbízhatóan GMO mentes áru előállításával. A szemes termény export és a kukoricára alapuló keveréktakarmány gyártás, – közvetve pedig a feldolgozott állati termékek kivitele –, elsőrendű gazdasági érdekünk. Mindkét nagy jelentőségű vertikum megnyugtató jelenlétét a külpiacokon, a vetőmag GMO vizsgálatával, szűrésével célszerű biztosítani.

Véleményünk szerint, a vetőmag-kereskedelem kockázata, – ahol a GM mentesség előfeltétel – a közeljövőben növekszik. A transzgenikus fajták és hibridek terjedése miatt szigorúbbá válik a szállított tételek ellenőrzése. A vetőmagszállítás, különösen a termés betakarítását követően jelentkező problémák – drága, elhúzódo utólagos kezelés –, sokszor aránytalanul nagy anyagi veszteséggel járnak. A külkereskedelmi szállításokat megelőző vizsgálatokkal a vetőmag export pozíciói javíthatók, az import vetőmagvak felhasználásának kockázata csökkenthető. (Ugyanakkor a hatósági eljárás támogatására is alkalmasnak érezzük új vizsgálati lehetőségünket.)

A Gabona Control nyitott a különböző jellegű együttműködési formákra. A vetőmag vertikum minden részlemben (állami fajtaelismerés, termelés, hazai és nemzetközi forgalmazás) látunk lehetőséget arra, – hogy együttműködés keretében –, vizsgálataink beépüljenek ebbe az ágazatba. A laboratóriumunkba beküldött minták vizsgálatán túlmenően, – megrendelőink igényei szerint –, a szervezetünk, a vetőmag tételek helyszíni mintavételezésén keresztül, biztosítani tudja a hiteles vizsgálatot.

dr. Balogh József
üzletág vezető
Gabona Control

A szárazabb termelés „zsákcúja”

Szomorú, hogy az EU szavazást követően arról kell számot adni, miként vásároljuk össze a selejtet. Pedig a szárazabb népelemezési árunak minősül. Minősége, főzhetősége tárolási időtől, fajtatisztaságtól függ. E cikkben leírt jelenséget csak a megengedhetetlen hasznoszerzésként, vagy jóakarattal szakmai tudatlanságként jellemezhetjük. Remélhetjük, hogy akik ilyen importra vállalkoznak, előbb-utóbb tönkremennek. A baj az, hogy előbb a hazai termelők mennek tönkre, utóbb a fogyasztók, akik pénzükért hasznavehetetlen árut vásárolnak és a leírtak alapján győztesen, a hasznot zsebre téve, új üzlet után nézve kerülnek ki az importőrök.

(Szerkesztőség)

Egy-két emberöltővel visszább még export cikknek számított a szárazabb. Változatait, fajfajtaikat tekintve pedig hazánk nagyhatalomnak számítana, ha lenne ilyen rangsora a nemzeteknek e kedvelt növényfaj szerint, de nincs.

A bab köztes kultúráként jól megfér a kukoricával a hagyományos régmúlt termesztésben. Amióta önállósult e kultúra, azóta meg is sokasodtak körülötte a problémák. Hol sok, hol kevés belőle a kínálat, de igen ritkán van egyensúlyban. Így van ez manapság is, amikor pedig nem feltétlenül kellene így lennie.

A babtermelés minden kelléke adott, még ha nem is arányosan, vagy optimális mértékben. A genetikai háttere világviszonylatban jó közepesnek nevezhető, hisz az újabb nemesítés (1995-től) eredményeként nemzeti fajtajegyzékünkön közel 20 – együttesen hazai és külföldi –, fajta szerepel. Ez a fajtakör felőleli a szárazabb típusok egészét. Vagyis a gyöngybabtól a nagymagvú színes és fűrjebabig minden megtalálható benne. A technológiai elemek közül egyedül a betakarítás jelent szűkebb keresztmetszetet, de egy kis odafigyeléssel, ötlettel (kombájnok némi átalakításával) ez a probléma is kezelhető.

Úgy tűnik, hogy minden rendben van a bab körül, ugyanakkor semmi sincs rendben.

A hazai termelés fokozatosan indult meg a lejtőn, közben a tavalyi súlyos aszálykár mély nyomokat hagyott a bab vertikum szereplőiben. De ebből még egyenesen nem következett volna az a körülmény, amely most körvonalazódik, történetesen, hogy leírjuk (helyesebben leírják) a hazai babtermelést.

A hazai termelés kiegészítéseként természetesnek vehetjük az importot, de semmi sem indokolja olyan helyzet kialakítását, amelyben a teljes magyarországi termelést felváltaná a szárazabb behozatal. Nemcsak a

tengerentúlról, hanem olyan országokból is érkezik étkezési bab (Kína, Etiópia, stb.), ahol a minőség alaposan megkérdőjelezhető, nem beszélve az évjáratról.

Gyakran többéves elfekvő készletek kerülnek behozatalra elképesztően alacsony áron. S miután nem ütközik semmilyen piacvédelmi akadályba, – özőnlük be az országba. Az importőrök maguk a kereskedő cégek, akik a korábbi gyakorlattal, a hazai termesztésben való részvétellel felhagytak, így teljesen elszakadt egymástól a termelés és a babkereskedelem.

A tavalyi gyenge babtermés még nem okozója az ilyen mértékű importnak, hisz a hazai termés jó része még raktáron van. A vetőmag-forgalmazó cégek pedig végzik feladatukat, a fajtafenntartást, a vetőmag-szaporítást. Ugyanakkor a megrendelések elmaradnak, mert a direkt importhoz nem kell szaporítóanyag.

Korábban, akár egy évvel ezelőtt is úgy tűnt, hogy csak árkérdésről van szó. Mára kiderült, hogy nem erről van szó. A belföldi bab nem kell semmi pénzért.

Az import lobby olyan erős, hogy abba nem fér bele a hazai előállítás szárazabb. Az ár szinkronban van a minőséggel, amely olykor-olykor megdöbbenítő.

A babszemmel megegyező kavics éppúgy kísérője a gyöngybab tételeknek, mint a tarkabab tételeknek, melyek „fajtagyűteményt” alkotnak, mert az angolyszász kereskedelmi kategóriában a „coco-típus” a fűrjebabokra, míg a „pinto-típus” a barna tarkababok csoportjára utal. Ugyanakkor ez többnyire keverten érkezik az importban. És még nem beszéltünk a mag méretében, évjáratában lévő anomáliákról.

Az olcsó étkezési bab szinte kivétel nélkül a beérkezést követően tisztításra szorul,

mert olyan, de az extra alacsony ár ezt is kibírja. A probléma ott van, hogy a hazai fajtakhoz kapcsolódó ízek, szokások elmaradnak a szupermarketek, áruházláncok szárazabb termékeinek megjelenítésében, így egyre inkább az a nézet kezd eluralkodni, hogy ez van, eszi nem eszi...

A hazai nemesítés a hagyományokon is alapul. Azokban genetikailag gyakran jelen vannak a kedvelt tájfajták, s ettől fosztják meg a gátlástalanul profithajszoló beszállítók, immáron kizárólag importőr cégek. A Békési fehér, a Kovácsházi gyöngy, a Debreceeni tarka, a Diána, a Carmen, stb. mind-mind megszokott, keresett és kedvelt fajták, hogy csak a legismertebbeket soroljam. Nos, ezeket joggal hiányolhatják a hazai kínálatból, mert egy-egy feldolgozó cég, mint pl. a Bonduelle Nagykovácsi Kft. fajtaszortimentjében szerepelnek magyar fajták, de a sort nem tudjuk folytatni, mert máris importba ütközünk.

Jól tudjuk, hogy a piaccgazdaság körülményei között a profitorientáltság az igazi hajtóerő. De azt is gondoljuk, hogy ezt nem minden áron, sőt, nem a hazai termelés rovására kell megvalósítani.

A szupermarketek beszállítói között negatív árverseny van, s ennek oltárán válik áldozattá a minőség. Az évjárat már nem is számít, a fajtakeveredés szintén nem, csak egy számít: a vevő előtti „kereskedelmi lépcsőn” még olcsó legyen.

Így természetesen nem korrekt a verseny. Viszont úgy tűnik, ez valójában senkit sem érdekel. Ha a trend így folytatódik, ez az írásom felfogható „Fuszulyka siratósnak”, de akár a „Törökország Mohácsának” is...

Dr. Varga Sándor

Hortseed Kft. – Mezőkovácssháza

Felhívás

Felhívjuk a Vetőmag Terméktanács tagságának figyelmét, hogy a most készülő „vetőmag rendeletek” alapját adó EU jogszabályok magyar fordítása az Internetről az Igazságügyi Minisztérium honlapjáról lehívhatók, illetve megtekinthetők.

Elérhetőség az alábbi módon:

www.im.hu Igazságügyi Minisztérium honlapja

EU integráció

A közösségi jog magyarul

Az EU közösségi jogszabályok magyar nyelvű fordításainak adatbázisa

Belépés az adatbázisba

Keresés szakterület szerint

03 Mezőgazdaság

03.50.40 Magvak és palánták

A szakterület EU direktívái:

2002/53/EC Szántóföldi növényfajok közös fajtakatalógusáról

2002/54/EC Répa vetőmagvak forgalmazásának feltételeiről

2002/55/EC Zöldségfélék vetőmagvainak forgalmazási feltételeiről

2002/56/EC Vetőburgonya forgalmazásának feltételeiről

2002/57/EC Olaj és rostonvények vetőmagvainak forgalmazási feltételeiről

66/401/EC Takarmánynövények vetőmagvainak forgalmazási feltételeiről

66/402/EC Gabonafélék vetőmagvainak forgalmazási feltételeiről

Nemzetközi Vetőmag Szövetség (ISF) hírei (megelőzően FIS)

A FIS utódja az ISF, rendszeresen megküldi álláspontját az éppen aktuális, vagy várhatóan napirendre kerülő témákról. Ezekről adunk most és a jövőben rövid tájékoztatást. Célunk a tagság „naprakészségének” elősegítése.

Fajtalisták

A nemzetközi vetőmag-kereskedelem (ISF) egyrészt elismeri a felhasználók azon igényét, hogy az ökológiai feltételekhez legjobban alkalmazkodó fajtákat használhassanak. Másrészt az államok jogos igénye, hogy ne engedélyezik olyan fajták forgalmazását, melyek termelése kárt okoz. Ez utóbbi esetben az ISF nem tartja elfogadhatónak a tiltást, ha az csupán egy feltételezésre alapozódik.

Következésképpen az ISF ellenzi a nemzeti katalógusok, vagy fajtalisták minden olyan rendszerét, mely a választékot azokra a fajtákra szűkíti le, amiket az egyes országokban vezető fajtáknak tekintenek. A mezőgazdaságnak az az érdeke, hogy hozzáférhessen valamennyi elérhető nemzeti és külföldi, -jónak ítélt fajtához.

Inkább tanácsot kell adni a farmereknek ajánlás formájában, nem pedig tilalmakat szabni.

Vetőmag-minősítés

Egyrészt a minősített vetőmagért a végső felelősséget a vetőmag-kereskedő viseli, másrészt a minősítő hatóság szempontjait is figyelembe kell venni. Ezért az ISF úgy érzi, hogy egyértelműen és véglegesen el kell határolni egymástól azokat a feladatokat, melyeket legjobban maga a vetőmagipar, vagy pedig a minősítő hatóság tud elvégezni.

Ennek egyenes következménye a vetőmag-kereskedő iránti nagyobb bizalom és a megfelelő ellenőrzés.

A vetőmag-minősítés, - bizonyos magvak forgalomba hozatalához -, számos országban kötelező. Az OECD minősítési rendszert annak megkönnyítése érdekében hozták létre, hogy a vetőmagvakat egységesített és általánosan elfogadott címkékkel lehessen importálni és exportálni. Az OECD minősítést az egyes országok nemzeti hatóságai garantálják.

Az OECD minősítés célja a következők szavatolása:

- fajtaazonosság,
- fajtatisztaság,
- a mintavétel az elfogadott szabályok szerint történt,

- a vetőmag vizsgálatát elvégezték.

Ezt rendszerint állami tisztviselők végzik.

Az Általános tendencia szerint a kormányok nem ruháznak be a vetőmagiparba. A vetőmagiparnak is az a meggyőződése, hogy maga az ipar jól fel van készülve a vizsgálati és minősítési feladatok gyors, hatékony és emellett kevésbé költséges elvégzésére, ami szükségszerű is a globalizálódó piacon, ahol a verseny nagyon szoros.

Ezen okoknál fogva az ISF az átfedések elkerülése érdekében támogatja a vetőmag vállalatok „akkreditását” az OECD minősítési technikai feladatainak lebonyolítására.

Az akkreditálást az OECD által kijelölt hatóságoknak kell elvégezniük, a következő séma szerint:

- Minden vállalatnak rendelkeznie kell egy legalább 12 hónapra szóló minőségbiztosítási programmal.

- A minőségbiztosítási rendszernek speciális fejezeteket kell tartalmaznia annak lefedésére, hogy a vállalat hogyan teljesíti az OECD minősítési sémák standardjaival kapcsolatos kötelezettségét.

- A vállalat dokumentált minőségbiztosítási rendszerének auditálási procedúrája egy független fél feladata, amely lehet a kijelölt hatóság is. (Amennyiben a vállalat már minősítve van valamely minőségbiztosítási rendszerben, az eljárás egyszerűsíthető.)

- Igazolni kell, hogy a vállalatnak az alkalmazottak részére biztosított képzés megfelelő és hatékony. A kijelölt hatóság kívánságára az alkalmazottak képzését maga a kijelölt hatóság is szervezheti.

- Akkreditálás.

Az akkreditálási folyamatnak – az auditálási eljárást és a továbbképző tanfolyamokat is beleértve – kerülnie kell a nehézkes és költséges megoldásokat. Az ISF készen áll az elfogadható megoldások keresésén való együttműködésre.

Az akkreditálás után a vállalatnak felhatalmazással kell rendelkeznie a minősítéshez szükséges valamennyi lépés megtételéhez, az OECD irányelvekkel összhangban.

A kijelölt hatóságnak vállalnia kell a felelősséget a dokumentált minőségirányítási rendszer figyelemmel kíséréseért, valamint

annak ellenőrzéséért. A kijelölt hatóság fenntartja továbbá magának a jogot a hivatalos szemlékre, a vetőmag-minőség betakarítás utáni ellenőrzésére. Az akkreditálás visszavonható.

A vállalatok akkreditálását önkéntes alapon kell végezni, és az nem növelheti a nem-akkreditált vállalatok számára végzett minősítés költségeit. Ezen cél eléréséhez egy megvalósítható rendszer kidolgozása szükséges.

Vetőmagvizsgálat

Az ISF felhívja a nemzeti kormányokat, hogy a nemzeti vetőmagvizsgáló állomásait oly módon lássák el berendezésekkel és szakemberekkel, hogy azok képesek legyenek a vetőmagvizsgálatokat a Nemzetközi Vetőmag-vizsgáló Egyesülés (ISTA) által felállított szabályok szerint elvégezni.

A vetőmagiparnak a legutóbbi tíz évben elért előrehaladását figyelembe véve, az ISF támogatja mind a független magán laboratóriumok, mind pedig a vetőmag vállalatok laboratóriumainak akkreditálását. (Független magán laboratóriumon egy magánkézben lévő, de nem egy adott vetőmag vállalathoz tartozó laboratóriumot értünk.) Az akkreditált laboratóriumok az ISTA tagjaivá válhatnak.

Fontos, hogy állami laboratóriumok továbbra is működjenek, illetve a független magán laboratóriumok is akkreditálásra kerüljenek. Az ISF tisztában van a magán laboratóriumok akkreditálásával kapcsolatos esetleges jogi problémákkal. Ezért hajlandó együttműködni az ISTA-val és a kormányokkal a felmerülő nehézségek leküzdése érdekében.

A magán laboratóriumok akkreditálását önkéntes alapon kell elvégezni, a következő séma szerint:

- Minden vállalatnak rendelkeznie kell egy legalább 12 hónapra szóló minőségbiztosítási programmal.

- A minőségbiztosítási rendszernek speciális fejezeteket kell tartalmaznia annak lefedésére, hogy a vállalat hogyan teljesíti az ISTA szabályok szerinti kötelezettségét.

- A vállalat dokumentált minőségbiztosítási rendszerének auditálási procedúráját egy független félnek kell végeznie, amely lehet az ISTA, vagy az ISTA által akkreditált hatósági állomás. Ennek az auditálási procedúrának azonosnak kell lennie az állami laboratóriumokra jelenleg érvényes akkreditálással.

- Az akkreditált állami laboratóriumok figyelemmel kísérést ugyanolyan alapon kell végezni, mint a már akkreditált laboratóriumok esetében.

- A rendszernek önfinanszírozónak kell lennie.

A MAGYAR
MEZŐGAZDASÁG

MELLÉKLETE

2003. MÁJUS

KIADJA A MAGYAR
MEZŐGAZDASÁG KFT.

1146 Bp., Mirtusz u. 2.

FELELŐS KIADÓ:

Hájós László

NYOMÁS:

Veszprémi Nyomda

FELELŐS VEZETŐ:

Erdős András